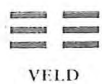
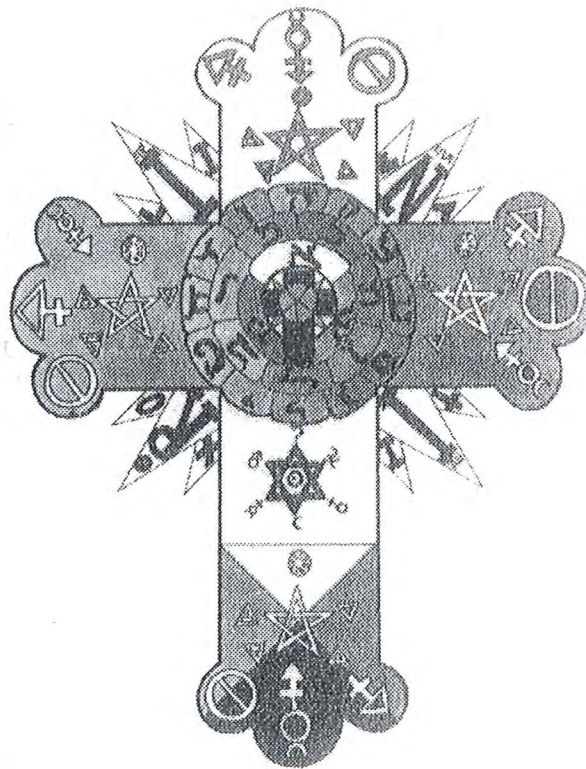
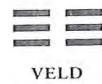
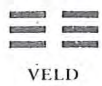

I Tjing & Tarot

een tipje van de sluier

Dick Schoof

Malden, januari 1998

Alles is anders, alles is één.

Voor Mientje

Inhoud

1. Kader en doel	1
2. I Tjing	3
3. Tarot	8
4. Eerste vergelijk	17
5. Spelen met beelden	27
6. Tweede vergelijk	33
7. Afronding	39
Literatuurreferenties	41

Los bijgevoegd:

Opzoekschema I Tjing hexagrammen

Mandala van Tarotkwartetten

1. Kader en doel

Voor u ligt mijn scriptie geschreven in het kader van de tweejarige beroepsopleiding tot Tarotist aan de School der Universele Wijsheid (SUW) te Nijmegen.

In 1993 kwam ik voor het eerst in aanraking met de Tarot omdat ik het pak kaarten van Crowley/Harris in handen kreeg. De kaarten boeiden mij zo dat ik het pak onmiddellijk heb aangeschaft. Tegelijk kocht ik er een handleiding bij (Banzhaf & Akron, 1993), ik wilde mij de Tarot wel eigen maken. Thuis gekomen bladerde ik het boek door. Dat was wel erg veel om even één, twee, drie op te nemen. Dan maar naar de kaarten toe, allemaal even bekijken. Ik besepte de diepgang, maar wist het niet te verwoorden. Schudden dus en trekken, een kaart voor mijn situatie op dat moment. Het was kaart XIII DOOD. Ik begreep onmiddellijk wat het betekende. Geen tijd om me in de Tarot te verdiepen, maar mijzelf totaal omvormen in een traag en moeizaam proces van afbraak en wederopbouw.

Toevallig was er ook een pak Medicijnkaarten in huis. Ik kon wel wat hulp gebruiken in dat grote omvormingsproces, dus heb ik uit deze kaarten mijn negen totemdieren bepaald (Sams & Carson, 1992) om mij bij te staan met hun helende krachten. Die negen kaarten heb ik samen met de kaart DOOD in een mooi hoesje gedaan met de DOOD voorop. Dit pakketje heb ik drie jaar bij mij gedragen ter hoogte van mijn hart. Meer deed ik niet met de Tarot. De rest van het pak en ook het leerboek bleef dicht.

Tegelijk met de Crowley Tarot had ik mij ook de Kleine I Tjing (Wilhelm, 1990) aangeschaft. Met behulp van dit boekje heb ik mij de eerste beginselen van de I Tjing eigen gemaakt en kennis gemaakt met de macht van dit mantische gebeuren. Ik was erg onder de indruk van de mogelijkheden en diepgang van het Chinees orakel. In de zomer van 1996 besloot ik om mij de Tarot te gaan eigen maken en nam ik daartoe de handleiding van de Crowley Tarot ter hand tijdens mijn vakantie. Toen realiseerde ik mij dat ik mij de Tarot op een andere wijze wilde eigen maken dan de I Tjing. De I Tjing wil ik alleen doen, de Tarot wil ik samen met anderen delen, ik wist alleen nog niet hoe.

Bij toeval, och wat is toeval, hoorde ik in september 1996 van de SUW en begon met de opleiding Tarot in oktober. Mijn ontwikkeling in de Tarot heb ik vastgelegd in een maanboek (Schoof, 1996). Na enige twijfel over hoe ik door zou gaan besloot ik toch ook het tweede jaar op de SUW te volgen. Wat betreft de verplichte scriptie in dit jaar was er geen enkele twijfel, dat moest gaan over I Tjing en Tarot.

Hoe pak je dat nu aan een verhandeling over I Tjing en Tarot?

Allereerst wil ik me nog 10 jaar met alleen Tarot bezighouden. Los daarvan wil ik mij nog eens tien jaar voortdurend op de I Tjing richten. Intussen verzamel ik in die periode alles wat ik tegenkom over de relatie tussen I Tjing en Tarot, maar doe daar verder niets mee. Na deze twintig jaar start ik met het schrijven van de verhandeling en denk in drie jaar deze klus te kunnen voltooien. In 24 bladzijden beschrijf ik dan in heldere en eenvoudige bewoordingen hoe de I Tjing en Tarot zich tot elkaar verhouden op esoterische wijze. In een appendix van 56 bladzijden voeg ik een voor iedereen te begrijpen exoterische beschouwing toe. Het vorige betekent dat deze scriptie over drieëntwintig jaar verschijnt. Ik ben dan tachtig jaar, een mooie leeftijd om een dergelijk werkje aan het licht te laten komen.

Het is nu het einde van de twintigste eeuw, het begin van een tijdperk waarin het onderscheid tussen esoterie en exoterie vervaagt, althans dat velen beseffen dat het twee kanten zijn van eenzelfde medaille. Dit komt duidelijk tot uitdrukking in de verhandeling die in het jaar onzes Heren 2021 verschijnt.

Zo pak je dat dus aan, maar dat duurt me toch te lang. Het is bovendien niet ondenkbaar dat ik dan op mijn tachtigste verjaardag de woorden herinner van die rijpe Nederlandse filosoof en dichter wiens naam ik ben vergeten:

De tafel ligt vol opengeslagen boeken.

Mijn leven heb ik vermorst door naar wijsheid te zoeken.

Ik doe het dus anders. Ik ga eenvoudig uit van de beide werken die mij op het spoor van de mantiek hebben gezet (Wilhelm, 1988; Banzhaf & Akron, 1993).

Bij deze nodig ik u uit het ontvankelijke in uw hart te zetten en mee te gaan in deze zoektocht naar het vergelijk tussen I Tjing en Tarot.

2. I Tjing

I Tjing, het boek der veranderingen, is ontstaan in het verre China vermoedelijk zo'n 5000 jaar geleden, maar dat is in de nevelen van de tijd gehuld, niemand weet het precies.

In het westen is het vooral bekend geworden door de vertaling in het Duits van de sinoloog Richard Wilhelm in 1924. In 1953 is deze Duitse versie in het Nederlands vertaald. Zoals in hoofdstuk 1 vermeld wordt in deze scriptie uitgegaan van dit werk (Wilhelm, 1990). Het is gebaseerd op de laatste klassieke versie van de I Tjing in het Chinees de *Chou-i-chê-chung*, de *Kang Hsi* of *Palijs-editie* (Ritsema & Karcher, 1997). Deze paleis-editie is zeer uitgebreid en vormt het einde van een lange teksttraditie. Ze geeft systematisch alle lagen van de tekst weer en een groot aantal commentaren die de beelden trachten te verklaren. Deze commentaren zijn gebaseerd op de (in de Wilhelm-vertaling sterk aanwezige) Confuciaanse filosofie en ethiek en op het politieke denken van de keizertijd.

Wij doen daar verder niets mee in deze verhandeling. Wij nemen alleen de orakelteksten en beelden, zonder deze nader te duiden. Van belang is wel dat we ons scherp bewust zijn van het gegeven dat de beelden en teksten die we hanteren bedekt zijn met vele sluiers. Ik noem de sluier van de andere cultuur, de sluier van de tijd, de sluier van de oorspronkelijke beelden (het Chinese schrift van vandaag is een abstractie van de vroegere "tekeningen"), de sluier van de vertaling van het Chinees naar het Duits, de sluier van deze Duitse vertaling naar het Nederlands, de sluiers van degenen die de teksten en beelden ontwierpen en opschreven en tot slot de sluiers van ons eigen begripsvermogen. Het is net als met de Bijbel en andere universele geschriften, niemand kent ze echt. Toch kunnen we er iets mee.

Hierna volgt een beknopte beschrijving van het orakel om houvast te krijgen in de vergelijking met de Tarot. Naast de bovengenoemde werken wordt incidenteel gebruik gemaakt van andere auteurs over de I Tjing (Blok, 1996; Marshall, 1995; Möller, 1985; Ton, 1991).

In den beginne was er niets. Chinesen noemen dat Tao¹. Tao is het wezen, de essentie, maar onnoembaar, niets. Uit het niets komt polarisatie, het wezen van alle zijn. Deze polarisatie is alom tegenwoordig en kent begin noch einde. Hierdoor beweegt en verandert alles. In China heet dat Yang en Yin. Yang en Yin brengen elkaar voort. Yang en Yin zijn niet gelijk en trekken elkaar aan, maar het gelijke stoot het gelijke af. Niets is uitsluitend Yang of Yin. Yang en Yin zijn onderling verschillend, de één in relatie met de ander. Het levensproces is een ritmisch bewegen van Yin naar Yang en van Yang naar Yin, van ontvangend naar schepend en van scheppend naar ontvangend, van vrouwelijk naar mannelijk en van mannelijk naar vrouwelijk, van ja naar nee en van nee naar ja. Alles verandert, start met Yang en Yin en keert daartoe terug, dat is de basis van de I Tjing, het boek der verandering.

Het dipolaire Yang en Yin werd zo'n 5000 geleden symbolisch aangeduid met twee monogrammen een doorlopende lijn voor Yang _____ en een onderbroken lijn voor Yin _____. Yang en Yin komen voort uit het Tao, uit het niets. Wiskundig kan dat worden uitgedrukt als

¹ De term TAO kan niet in het Nederlands vertaald worden. Letterlijk betekent het weg of pad, en het beschrijft zowel het begaan van deze weg als de weg zelf. TAO is de voortdurende, zichzelf vernieuwende en doelgerichte levensenergie, die in haar beweging onophoudelijk aan het scheppen is.

0=1-1 of netjes in de meest eenvoudige algebraïsche vergelijking $0 = (+a) + (-a)$. We krijgen dan de volgende vergelijking: **Tao = Yang + Yin = 0 = (+1) + (-1)**. Plus 1 is Yang, het mannelijk principe. Min 1 is Yin, het vrouwelijk principe. Dit wordt ook wel positief (Yang) en negatief (Yin) genoemd, oftewel ja en nee. Belangrijk is dat we zien dat Yin en Yang elkaar scheppen en opheffen. Het is dus niet zo dat het mannelijke positief (gunstig) is en het vrouwelijke negatief (kwelijk). Het is dus een toevoegen van iets en een weghalen van datzelfde iets in een eeuwigdurende beweging, kortom verandering, I Tjing.

Alleen maar ja en nee zeggen schiet niet echt op en het ja en nee gaan in elkaar over. Er is dus behoefte aan verfijning. Uitgaande van de Yang- en Yin-lijnen als basis combineren we beide monogrammen. We krijgen daardoor vier bigrammen:

			
jazeker! (groot Yang)	Ja, maar (klein Yang)	nee, maar (klein Yin)	beslist niet! (groot Yin)

Deze kwaliteiten kunnen nog verder worden verfijnd door nog een lijn boven de andere twee aan te brengen. We krijgen dan acht trigrammen:

							
1	2	3	4	5	6	7	8

Deze acht trigrammen, waarvan er vier een Yin- en vier een Yangkarakter hebben, vormen de acht oerprincipes van de I Tjing en worden geassocieerd met energie en beweging en met de grondslag der dingen. Het zijn achtereenvolgens (tussen haakjes staat de werking van het trigram):

1. Hemel: Het Scheppende heeft drie hele lijnen (volhouden).
2. Aarde: Het Ontvangende heeft zes halve lijnen (meegeven).
3. Donder: Het Opwindende is als een open schaal (aanwakkeren).
4. Water: Het Onpeilbare is in het midden vol (riskeren en vallen).
5. Berg: Het Stilhouden is als een omgekeerd kopje (stoppen).
6. Wind: Het Zachtmoedige is beneden gebroken (binnengaan).
7. Vuur: Het Zich Hechtende is in het midden leeg (samenkomen).
8. Meer: Het Blijmoedige heeft boven een gaping (aanmoedigen)².

We zijn nu al een aardig eind gevorderd. Vanuit het niets (Tao) naar twee lijnen Yang en Yin. Door deze twee lijnen te combineren met elkaar naar de vier verfijndere bigrammen en door toevoeging van een derde lijn hebben we vervolgens de acht basale trigrammen. Hiermee is een enorme sprong gemaakt want de trigrammen verbeelden niet alleen abstracte ideeën van ja of nee, scheppen of ontvangen, maar ook concrete zaken van onze leefomgeving. Op dit niveau is de schepping als het ware gematerialiseerd. Deze materialisatie is wel verbonden met abstracties bijvoorbeeld Water met het Onpeilbare en Wind met het Zachtmoedige. De acht trigrammen hoeven niet verder verfijnd te worden met een vierde lijn, want we zijn inmiddels al in het concrete. Wel kan de dipolaire beweging van Yang en Yin worden voort-

² Water wordt ook wel Stroom genoemd, Wind als Hout, Vuur als Helderheid en Meer als Watervlak.

gezet door elk trigram met elk trigram om te vormen tot een beeld van zes lijnen, hexagram genoemd. Als we bijvoorbeeld 1. Hemel of het Scheppende combineren met 2. Aarde of het Ontvangende krijgen we twee hexagrammen: de ene Aarde beneden en Hemel boven, de andere Hemel beneden Aarde boven. Deze twee hexagrammen heten respectievelijk De Vrede en De Stilstand.

De acht trigrammen vormen samen een gesloten eenheid die als kapstok dient om er een wereld van analogieën aan op te hangen, bijvoorbeeld de acht windrichtingen, de acht leden van het gezin (het gezin in het keizerrijk bestond uit vader en moeder, oudste, middelste en jongste dochter en oudste, middelste en jongste zoon). Ook de Chinese elementen (vuur, aarde, metaal, water en hout), allerlei toestanden, mentaliteiten, temperamenten enzovoort enzovoort zijn aan deze trigrammen te koppelen, hetgeen in de voornoemde Paleis-editie uit 1715 uitgebreid aan de orde komt.

De uit de trigrammen gevormde hexagrammen met hun onderlinge overgangsmogelijkheden leveren datgene op wat symbolisch en per analogie verbonden kan worden met elke mogelijke gebeurtenis en elke mogelijke situatie, wat dat ook moge zijn. In totaal zijn er 8x8 combinaties mogelijk, dus er zijn 64 diagrammen. Hieronder vindt u de beelden van deze hexagrammen met de daarbij behorende nummering.

2	23	8	20	16	35	45	12
15	52	39	53	62	56	31	33
7	4	29	59	40	64	47	6
46	18	48	57	32	50	28	44
24	27	3	42	51	21	17	25
36	22	63	37	55	30	49	13
19	41	60	61	54	38	58	10
11	26	5	9	34	14	43	1

In de meeste uitvoeringen van het Boek der Veranderingen, I Tjing, staan handige schema's met links het onderste trigram en bovenaan horizontaal het bovenste trigram dat ermee gecombineerd is. Een voorbeeld van zo'n schema (Möller, 1985) heb ik los bijgevoegd. U ziet in dat schema zowel de Chinese als Nederlandse namen. Bij de nummers van de hexagrammen staan in dit schema nog eens aangegeven welk trigram boven en welk trigram beneden staat. Zo kunt u snel de samenstelling van het hexagram uit de trigrammen zien. Het schema is los bijgevoegd zodat u dit er naar behoefte uit kunt halen en raadplegen bij de bladzijde die u aan het lezen bent.

Als nadere illustratie heb ik op de laatste bladzijde van deze verhandeling nog een schema toegevoegd (Ritsema en Karcher, 1997). U vindt in dit schema zowel de hexagrammen als de namen in het Chinese schrift. De trigrammen zijn hier naar hun beeld genoemd. De namen van de 64 hexagrammen staan in het schema aangegeven. Deze namen verschillen van de namen van Wilhelm die ik in deze scriptie gebruik. Het is zonder meer verrijkend deze namen naast de hier gehanteerde te zetten.

Het orakel geeft antwoord op een vraag via de teksten van de 64 hexagrammen. Het hexagram dat het antwoord op de vraag bevat, kan op verschillende manieren verkregen worden, zoals door het werpen van munten, het trekken van gekleurde knikkers, het afnemen van rijstkorrels of de duizendbladstelen methode. We vermelden hier alleen de muntmethode.

De eenvoudigste manier is al eeuwenlang het zes maal gooien van drie munten. Kruis is Yin en heeft de waarde 2, munt is Yang en heeft de waarde 3. Bij elke worp krijg je dus als optelsom een 6, 7, 8 of 9:

kruis (2) + kruis (2) + kruis (2) = 6 = x is oud of veranderend Yin
 kruis (2) + kruis (2) + munt (3) = 7 = is jong of niet veranderend Yang
 kruis (2) + munt (3) + munt (3) = 8 = is jong of niet veranderend Yin
 munt (3) + munt (3) + munt (3) = 9 = o is oud of veranderend Yang

Wanneer de munten zes maal zijn geworpen, heb je zes getallen. Het hexagram wordt van onderen af aan opgebouwd. De eerste en onderste lijn is het getal van de eerste worp. De tweede lijn is het getal van de tweede worp enzovoort tot lijn zes, de bovenste lijn. Van onderaf gerangschikt en vertaald in lijnen, levert dit het *primaire hexagram* op. Gebruik het los bijgevoegde schema of het schema op de laatste bladzijde om uit te zoeken welk hexagram dat is: zoek eerst het onderste trigram op en vervolgens het bovenste en bepaal dan het nummer van het hexagram.

Let wel, als je oud Yin- en Yang-lijnen hebt geworpen noteer je die in het gevonden hexagram gewoon als Yin- en Yang-lijnen, echter het zijn **veranderlijke** lijnen, ze verkeren in de fase van omslag van Yin naar Yang of Yang naar Yin.

Wanneer er veranderlijke lijnen zijn geworpen, aangegeven door een 6 of 9, dan veranderen die lijnen in het tegendeel. Dit levert dan een tweede hexagram op, het *secundaire hexagram*, dat vertelt hoe de in het primaire hexagram beschreven situatie zich kan ontwikkelen. Het nummer van dat hexagram wordt op dezelfde manier opgezocht.

Ieder hexagram heeft een zogenaamd *kernhexagram*. Dat bepaal je uit het desbetreffende hexagram door de lijnen 2, 3 en 4 te nemen als een nieuw onderste trigram. Het bovenste nieuwe trigram wordt gevormd uit de lijnen 3, 4 en 5. De eerste of onderste lijn en de zesde of bovenste lijn doen in het kernhexagram dus niet meer mee. Meestal heeft men dus bij iedere vraag vier hexagrammen, het primaire en secundaire hexagram met ieder hun kerndiagram.

Dat levert veel informatie op over de gestelde vraag.

Men heeft dus niet alleen maar de 64 hexagrammen, bij iedere worp kan ook sprake zijn van een veranderlijke lijn. Voor iedere veranderlijke lijn heeft het orakel een vast antwoord bovenop de algemene betekenis van het hexagram. Mede gelet op de veranderlijke lijnen zijn er dus 63 combinatiemogelijkheden en zijn er dus $64 \times 63 = 4032$ mutaties van het ene naar het andere hexagram mogelijk.

Omdat we er in hoofdstuk 5 op terug komen merken we op dat als van elk willekeurig hexagram een kernhexagram wordt gemaakt en van dat kernhexagram weer een kernhexagram enzovoort, totdat het kernhexagram niet meer verandert, dan blijkt dat alle 64 hexagrammen, van de I Tjing zijn terug te voeren op een kern van vier hexagrammen.

De kern, de essentie van deze 64 hexagrammen worden gevormd door de nummers:

- 63. Na de Voleinding;
- 64. Voor de Voleinding;
- 1. Het Scheppende;
- 2. Het Ontvangende.

In diepste wezen draait de I Tjing om dit viertal. Ons leven, dat een consequentie is van een samenkomen van het ontvangende en het scheppende, beweegt zich als een pendel heen en weer tussen voor en na de voleinding.

Tot zover deze korte introductie in de I Tjing³. We weten er nu genoeg van om straks onbekommerd hoofdstuk 4 in te gaan voor een eerste vergelijk met de Tarot.

³We houden hier de oude spelling aan van het Chinees in ons alfabet omdat we zijn uitgegaan van Wilhelm, 1990. Tegenwoordig wordt het Chinees anders gespeld. I Ching mag dus ook.

3. Tarot

Niemand weet hoe de Tarot is ontstaan. In de veertiende eeuw kwamen de kaarten naar buiten. Aannemelijk is dat ze eerst een geheim bestaan hebben gehad. Vermoedelijk zijn ze in de dertiende eeuw ontworpen. Er zijn veel mooie verhalen over de ontstaansgeschiedenis. Graag zou ik het verhaal geloven dat de gok- en speellust van de mens de reden is om de alles omvattende universele wijsheid van de kosmos vast te leggen op speelkaarten. Pyramiden verdwijnen eerder dan de goklust van de mens. Het is dus beter die wijsheid in kaarten te deponeren, dan in welk aards kunstwerk ook omdat elk kunstwerk vergaat. Zolang er mensen zijn zal er gegokt worden. De kaarten blijven steeds opnieuw een bron van het mysterie. Niemand let het mij om dit te geloven, dus ik hou het er maar op. Toch blijf het ontstaan mij intrigeren. Zelf koester ik de opvatting dat de Tarot is ontworpen door de Katharen (Catharen mag ook van mij).

In alle verhalen over de Katharen duikt de naam Montségur op. Een burcht die van 1232 tot de lente van 1244 fungeerde als veilige hoofdzetel van de Kathaarse kerk en een toevluchtsoord van Kathaarse priesters.

Toen de laatste Katharen zich op 16 maart 1244, na een half jaar durende belegering van de burcht Montségur na ontdekking door verraad van een geheime route, zich willens en wetens overgaven aan de Inquisitie was er veel overleg vooraf geweest hoe hun schat zeker te stellen (Berling, 1995; Slavenburg, 1996). Een aantal van hun was aangewezen die schat in veiligheid te stellen. De rest (mannen, vrouwen en kinderen) kwam massaal om op de brandstapel omdat zij weigerden hun Gnosis geloof af te zweren. De belegenaars verwachtten een grote schat te vinden (waaronder volgens de mare de gouden en met edelstenen versierde Graalbecker), maar nooit is die schat gevonden.

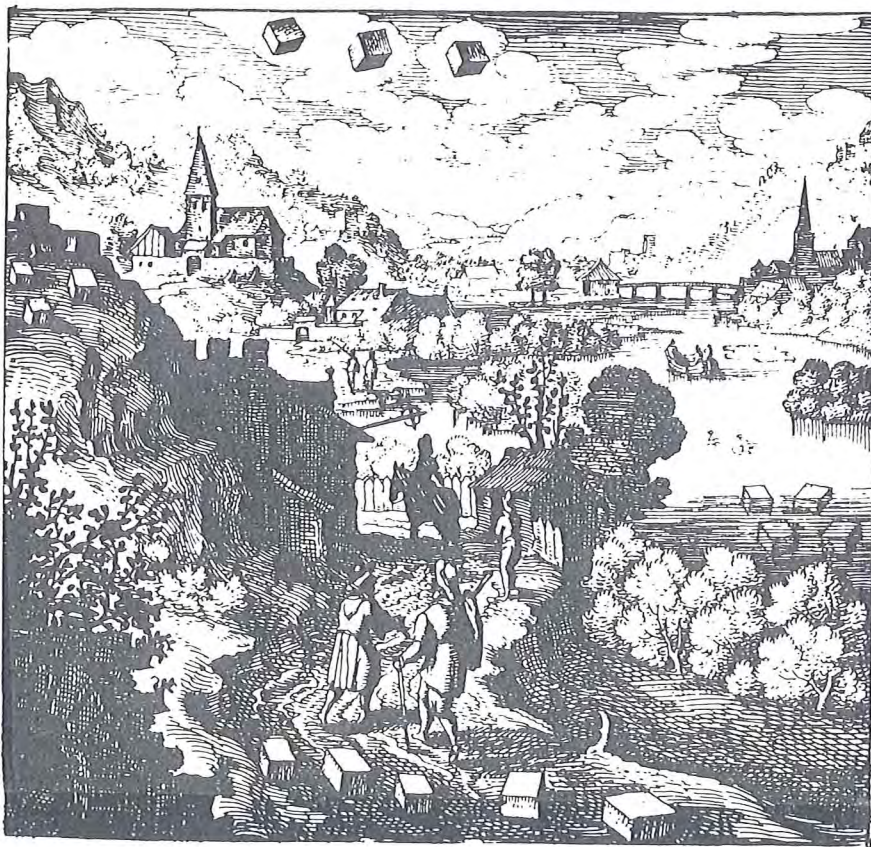
Zeker⁴ is dat vier Katharen zijn ontsnapt. In vrijwel alle literatuur over dit drama wordt gewag gemaakt dat in de nacht van 15 maart, de nacht voor de ochtend van de verbranding, vier personen spectaculair de burcht hebben verlaten met behulp van koorden langs de steilste rotswand van de berg waarop de vesting stond. Deze vier zouden de Kathaarse schat in veiligheid hebben gebracht. Over de aard van die schat lopen de meningen uiteen. De meeste auteurs houden het op een materiële schat. Ik ga echter mee met de opvatting dat de vier afdalenden langs de steile rotswand in het diepste geheim, gehuld in de duisternis, alleen zichzelf konden meenemen. De schat zat in henzelf. De schat was het gedachtengoed van de Katharen die zij veilig moesten stellen voor de wereld. Het was de Gouden Graal.

De Graal was het grote geheim van de Katharen, alleen aan ingewijden geopenbaard. Tot op de dag van vandaag is niet duidelijk of het nu een voorwerp betrof, een steen, een kelk (met daarin opgevangen bloeddruuppels van Christus) een schat of geheime kennis (zoals de dynastie van het koninklijk huis van David via Jezus van Nazareth tot in Occitanië). Er bestaat ook een theorie die zegt dat de "heilige graal" = "san gral" als "sang réal" = "heilig bloed" moet worden gelezen. In de alchemie wordt de graal verbonden met de "steen der wijzen", in de mythologie met de tafelronde van koning Arthur.

⁴Voor een gedetailleerd overzicht van feiten en meningen over de geheime schat van Montségur zie Slavenburg, 1996, bladzijden 150 - 155.

Niemand weet dus precies wat de Graal van de Katharen voorstelt. Bij mij dringt zich echter onstuitbaar de gedachte op dat de Tarot de schat is van de laatste vier Katharen. De Tarot is dus de Gouden Graal. Wetenschappelijk kan ik dat niet bewijzen. Wel past het binnen de historische gegevens. Het kan ook nooit wetenschappelijk bewezen worden, want het was juist de bedoeling dat de Tarot ondergronds zijn weg zou vinden. De Katharen waren grote strategen en wisten perfect hoe de wereld uit hun tijd ook politiek in elkaar stak. Zo gezien kan de grote vlucht in Zuid-Europa van Willem van Roebroek met de twee koningskinderen met het heilig bloed (de kinderen van de Graal) worden opgevat als een machiavellistische taktiek om de werkelijke bedoelingen van de vier te verhullen. Daar ging niemand achteraan, ze verdwenen gewoon met hun geheime missie. De materiële schat was ook een afleiding. Zoals gezegd, ik koester de opvatting dat de Tarot ontworpen is door de Katharen en daadwerkelijk de Gouden Graal voorstelt. Ik heb er verder geen enkele pretentie mee. Wellicht doe ik er later nog eens iets mee. Maar koesteren is genoeg. Het is ronduit mooi om bij het leggen je te realiseren dat je de Graal in handen hebt. En telkens als ik zuiver duid, wat mijn bedoeling is als tarotist, mag ik een klein slokje uit de Graalbeker. Zo voelt het ook als ik zuiver duid. Zowel de cliënt als ik kunnen een stukje van de waarheid zien en dat proeft heel verkwikkend, het is klare wijn en smaakt naar meer.

Iedereen die de Tarot in handen heeft, heeft dus de Graal in handen. Het gaat echter verder. Iedereen die speelkaarten in handen heeft, heeft de Graal in handen. De bridger, de klaverjasser, de toeper, de zwikker, de pester, de eenentwintiger, de jokeraar, kortom elke gokker met kaarten heeft de Graal in handen, al weet men dat niet.

De versmade Steen (Atalanta Fugiens, 1617). Hij is overal, maar niemand ziet hem.

Het is net als met de steen der wijzen. “Een ieder, jong of oud, is er mee vertrouwd” schreef de auteur van *Gloria Mundi*:

“Men vindt hem op het land, in het dorp en in de stad, in alles wat door God geschapen is; toch wordt hij door allen geminacht. Rijk en arm hanteert hem dagelijks. Hij wordt door de dienstmeiden op straat gegooid. Kinderen spelen er mee. Toch stelt niemand er prijs op, hoewel hij naast de mensenziel het schoonst en kostbaarste is op aarde en de macht heeft koningen en vorsten te doen vallen. Niettemin wordt hij beschouwd als het laagste en gewoonste van alle aardse dingen. Hij wordt door allen afgewezen en verworpen” (Coudert, 1984, p. 39).

Dit is geen historische analyse van de Tarot. Deze summiere verkenning van de oorsprong is slechts ingevoegd omdat er in volgende hoofdstukken op wordt teruggekomen. In het bestek van deze scriptie is het evenmin nodig in te gaan op een technische en inhoudelijke uitleg van de Tarot. Het wordt bekend verondersteld met een verwijzing naar de literatuur en leerstof van de opleiding. Volstaan wordt met een beschouwing over enkele visies op de Tarot, zover van belang voor het begrijpen van deze verhandeling.

De Tarot kent vele versies. Verschillende auteurs en ontwerpers hanteren van elkaar afwijkende namen, nummeringen, indelingen en systemen. Onderstaand lijstje (Camphausen, 1993) geeft enkele verschillen in kaartnamen.

Tarot en Kaballah	Golden Dawn e.a.	Crowley e.a.	Waite e.a.
Koning	Koning	Ridder	Koning
Koningin	Koningin	Koningin	Koningin
Prins	Prins	Prins	Ridder
Prinses	Prinses	Prinses	Page
Gerechtigheid	Gerechtigheid	Evenwicht	Gerechtigheid
Kracht	Kracht	Lust	Kracht
Matiging & Midden	Soberheid	Kunst	Matiging
Aeon	Verlossing	Aeon	Het Laatste Oordeel
Universum	Universum	Universum	Wereld

Dit lijstje is met gemak uit te breiden. Zo heeft James Wanless met zijn Voyager deck een hele nieuwe terminologie ingevoerd. De hof- of familie-kaarten heten daar bijvoorbeeld Wijze, Man, Vrouw en Kind. Het is de Man/Vrouw-verbinding waarbij de sexuele splitsing van de mens (Yang en Yin; D.S.) staat tegenover de androgyne as van Wijze/Kind.

In het Cary-Yale Visconti Tarocchi Deck komen zelfs zes hofkaarten voor: Koning, Koningin Mannelijke Ridder, Vrouwelijke Ridder, Mannelijke Schildknaap en Vrouwelijke Schildknaap (Kaplan, 1984). De namen van de grote arcana zijn traditioneel (22 kaarten) en de vier kleuren ieder netjes tien. Het spel wordt dus met 86 kaarten gespeeld.

Hier stuiten we dan op het probleem van het aantal kaarten, hoeveel zijn het er nou? De Tarot

van Isis (Droesbeke, 1985) kent 36 kaarten evenals het fameuze spel van Mlle Lenormand. Het “gewone” kaartspel bestaat uit 52 kaarten, bij sommige spelsoorten uitgebreid met één of meer jokers. De Tarot van Marseille telt 78 kaarten evenals het pak van Rider/Waite/Smith en dat van Dali. Wel zijn daar allemaal twee extra (blanco) kaarten aan toegevoegd. Dat is wel de meest gebruikelijke set, 78 speelkaarten verdeelt in 22 grote arcana, 16 hofkaarten en 40 kleine arcana kaarten⁵ plus 2 blanco kaarten. In het deck van Crowley/Harris dat ik als eerste in handen kreeg waren deze blanco kaarten vervangen door twee extra Dwazen. In de Tarot in de herstellende orde (Docters van Leeuwen, 1996) is de grote arcana uitgebreid met de Intuïtie en de Waarheid, waardoor het geheel op tachtig uitkomt. Bovendien is hier de volgorde van de grote arcana drastisch aangepast. In de Dendara (Jensen, 1991) worden eveneens 24 grote arcana kaarten onderscheiden enzovoort enzovoort. Het is kortom een ratjetoe.

“Soms lijkt het opzet om de beginner in de war te brengen. Vaak genoeg lukt dit ook nog” citeert Camphausen uit een gesprek tussen de schrijver en de (oud) Egyptische God Thot. Waarom dat dan moet zegt hij er niet bij. Zelf ben ik in ieder geval behoorlijk in de war gebracht en ik begrijp inmiddels ook waarom het nodig is.

Zoals gezegd was mijn eerste pak dat ik in handen kreeg van Crowley. Het tweede pak was dat van Waite in het kader van de opleiding tot tarotist op de SUW. Spontaan veranderde ik de acht en de elf, ik wil de Kracht op 11 hebben, maar het is natuurlijk wel brutaal om in te grijpen in de volgorde van de opstellers. Je behoort dat eigenlijk te respecteren, toch kon ik het niet laten. Het derde pak was de Tree-of-life Tarot van Camphausen/Van Leeuwen. Ik had geen enkele moeite met de acceptatie van deze Kabbalah set omdat hij zo anders is dan de andere twee. Inmiddels heb ik een tiental verschillende decks. In beginsel accepteer ik ze allemaal zoals ze zijn. De afgelopen zomer bestudeerde ik echter tegelijkertijd de Tarot van Marseille en de Tarot in de herstellende orde. Nu werd het me echter te gortig. Ze spreken elkaar onderling tegen, wat moet ik daar nu weer mee? Ik leg het uit.

Bij mijn deck van de Tarot van Marseille zit een sublieme handleiding van een onbekende auteur, vertaald uit het Frans in ontroerend Vlaams (Anonymus (Grimaud), 1995). De auteur stelt dat je Tarot niet uit een boek kunt lezen en schrijft vervolgens een boekje van 96 bladzijden over de methode hoe de Tarot te gebruiken. Ik moet me daarbij de filosofie van het Franse academielid Jean Fourastlé eigen maken over wetenschap en openbaring. En passant wordt ik nog verwezen naar een aantal boeken die ik zeker moet lezen. Daarnaast moet ik me in de heraldiek verdiepen wil ik de kaarten begrijpen en ook in de degensport om de standen van armen, handen en benen te kunnen beoordelen. Dit is maar een korte greep uit deze leerzame handleiding, zonder meer een aanrader voor iedere tarotist.

Over het gelijk en ongelijk brengt de auteur ook heel wat in stelling. Ik citeer slechts een stukje “Anderen dreven hun drang naar overeenstemming met hun EGO nog verder. Daarbij aarzelden ze niet om aan het Tarot⁶ (vanaf zijn ontstaan) andere afbeeldingen en zelfs andere cijfers te geven, die, - naar hen leek - aangepaster waren dan deze bij het oorspronkelijke Tarot van Marseille hoorden. Soms voegden ze aan de bestaande reeksen nog anderen toe, droegen een elders ontleende symboliek voor (uit de algemene traditie bijvoorbeeld). Een gebrek aan nederigheid, ten overstaan van de erflaters uit het verleden, (de enige die tevens uit de toekomst stamt) is hieraan helemaal niet vreemd”. U begrijpt het wel, de Tarot van Marseille is de enige echte. Weliswaar worden de varianten in hun eigen cultuur als belangwek-

⁵Hofkaarten worden soms wel bij de kleine arcana kaarten gerekend en soms als een afzonderlijk boek gezien.

⁶Ja, in het Vlaams is het ‘het’ Tarot; D.S.

kend gezien, het haalt het toch niet bij de Tarot van Marseille.

Tegelijk bestudeerde ik het prachtige werk van de gebroeders Docters van Leeuwen waarin de hele Tarot op zijn kop werd gezet, althans hersteld in de oude orde volgens hen. Ook hier is de pretentie van de enige echte. We hebben dus nu al twee enige echten. In een modieuze rationele benadering is dat natuurlijk niet mogelijk en wordt gezegd of de ene is waar, of de ander is waar, of ze zijn geen van beide waar en dat laatste is het waarschijnlijkste. Hierbij wordt voorbijgegaan aan het postulaat dat beide uitspraken waar kunnen zijn, want de waarheid is vaak meerledig. Ik hou het in dit geval op die meerledige waarheid en accepteer dan ook beide opvattingen omdat het beide schitterende visies zijn die mij veel te bieden hebben. Dat is één van de redenen waarom de beginner bewust in de war wordt gebracht, zelfs moet worden gebracht. Iedere tarotist moet leren en **bewust** accepteren dat de waarheid meerledig is. Wie dit niet beheerst vervalt tot dogmatiek⁷ en dat is in strijd met de leer van de Katharen.

Inmiddels leg ik met goed resultaat de kaarten met de Tarot in de herstelde orde. Tegelijk ben ik zeer verknocht geraakt aan mijn travellers-setje van Rider/Waite/Smith. Bij deze beken ik dat het mij veel moeite heeft gekost om ze als gelijkwaardig naast elkaar te zien. Rationeel was dat geen probleem, maar emotioneel kon ik het amper opbrengen. De 17 is mijn persoonlijkheidskaart, de Ster bij Waite, de Maan bij Docters van Leeuwen. De Ster is mannelijk bij Docters van Leeuwen en vrouwelijk bij Waite. Dat was even slikken. Ik begrijp nu dat de Ster in feite androgyn is, je mag hem of haar zowel als man of als vrouw afbeelden. Ook had ik moeite met een verandering van persoonlijkheid van Ster naar Maan. Ik kon veel terugbrengen en betekenis geven met de Ster in mijn leven en ineens is het de Maan. Vorig jaar heb ik 9 manen geschreven in het teken van de maan (Schoof, 1997) in wat ik een maanboek heb genoemd en waarin ik mijn ontwikkeling als tarotist heb vastgelegd. Toen ik het af had kreeg ik het deck van Docters van Leeuwen in handen. Toeval? In het maanboek verwijst ik naar de Ster als belangrijk gegeven in mijn leven en ook dat ik aan het begin van mijn tarotist zijn voor de derde keer in mijn leven ben geboren, en nu eindelijk compleet. Vandaar die nieuwe kaart Maan? Op dit moment ben ik zover dat ik de numerologische verschillen in beide sets probleemloos kan accepteren. Ik ga de een niet aan de ander aanpassen of andersom. Behalve dan de 11 bij Waite. Die blijft bij mij de Kracht, soms moet je star blijven. Zeker bij de Kracht, daar gaat het om eindeloos volhouden in de liefde. Daar moet je star in zijn.

Wat de numerologische kant van de zaak betreft het volgende. Voor de markante tarotist Noud van den Eerenbeemt, God heeft zijn ziel, is de numerologie de grondslag van de Tarot (Van den Eerenbeemt, 1992). Elders heb ik vermeld dat ik hem niet volg in die opvatting en veel meer zie in de kleine arcana dan hij stelt (Schoof, 1998). Interessant is om de omdraaiing van de nummers 8 en 9 van de grote arcana bij Docters van Leeuwen even onder de loupe te nemen. Bij Van den Eerenbeemt is 8 Gerechtigheid en 9 de Heremiet, bij Docters van Leeuwen is de 8 de Kluizenaar en 9 de Rechtvaardigheid. De 8 staat bij Van den Eerenbeemt voor onsterfelijkheid, opstanding, voorspoed en gelijkgerechtigheid. De 9 staat voor grote geestelijke resultaten, inspiratie, hoge idealen, mensenliefde en volledigheid.

De 8 is mijn wezenskaart, Gerechtigheid hield ik aan. Met de Heremiet heb ik echter ook wat. De Heremiet is Thot zoals ik vorig jaar heb beschreven (Schoof, 1997, p. 18). Numerologisch is Dick, mijn voornaam, op 9 te leggen. Met beide kaarten heb ik iets laat ik maar zeggen. Ze behoren bij de eerste kaarten die ik heb beschouwd. Als de kluizenaar Thot/Hermes Trismegistos/Mercurius/Merlijn is dan hoort de Lemniscata daarbij, de 8 dus. "De kluizenaar is

⁷Opmerkelijk van dogma's is dat zij altijd nog de waarheid bevatten en dus geldig zijn. Het zijn echter versterkte waarheden die de aanhanger blind maakt voor veranderingen en andere waarheden.

gevangen in zijn eigen weg en hij weet dat” schreef ik vorig jaar. Is dat niet de befaamde 8 van Van den Eerenbeemt, de acht: oorzaak en gevolg, het lot, de tol die je betaalt voor wat je doet en laat? De Kluizenaar is dus heel goed op de 8 te leggen.

In de tarotsymboliek en de Arthurlegende (Oldenburger, 1992) wordt Merlijn ook aan de Kluizenaar gekoppeld, evenals aan de Dwaas en de Magiër. De kluizenaar heeft de Dwaas en de Magiër volledig in zich ontwikkeld en geïntegreerd. Hij is bovendien nog androgyn ook, zoals ik vorig jaar heb opgemerkt in mijn maanboek. Een veelzijdig mannetje dus, vandaar nog maar eens een plaatje van hem.

De Kluizenaar, 8 dan wel 9.

Kan Gerechtigheid op plaats 9 staan? Voor Van den Eerenbeemt zijn kaart 1 tot en met 9 de macrocosmos, de grote ideeën die uitstijgen boven de persoonlijkheid (en iedereen in zich heeft). Moet gerechtigheid dan inderdaad niet 9 zijn als het complete oordeel van het voorafgaande net voordat het Rad van Fortuin gaat draaien en de “Heer van de Levenskracht” (een geheime naam voor kaart 10) zijn werk kan doen in een nieuwe evolutie? Ja dus, de parallel met kaart 20 en 21 is daarmee duidelijk. Parallel met Het Laatste Oordeel voordat de Danseres haar dans kan dansen in de voleinding van De Wereld of het Universum. De Heer van de Levenskracht valt dan samen met de Danseres van de Wereld.

Met het vorige meen ik genoegzaam te hebben aangetoond dat Gerechtigheid en de Heremiet beiden zowel op 8 als 9 kunnen liggen, numerologisch zijn ze beiden zo op te vatten en zijn ook niet in strijd met de numerologische betekenis zoals op de vorige bladzijde onder 8 en 9 is omschreven in de woorden van Van Eerenbeemt. Numerologie is dus geen grondslag van de Tarot. Je kunt het erbij gebruiken, dat wel. Rustig doen dus in zowel de ene als de ander set, het is een aanvullend gegeven. Wel komen we hier tot een interessante constatering. Kennelijk staan de kaartbeelden, in ieder geval voor deze twee, los van de numerologische omschrijving. In hoofdstuk 5 komen we hier op terug.

Niets in de Tarot kun je (natuur)wetenschappelijk bewijzen, die stelling durf ik wel aan. Wel kun je inzichten aannemelijk maken en ieder gerespecteerd ontwerper of auteur doet dat ook. Rachel Pollack bijvoorbeeld geeft in haar schitterende boek over de Rider/Waite/Smith Tarot een boeiende esoterische beschouwing op basis van het getal π , de verhouding tussen omtrek en middellijn van een cirkel (Pollack, 1986, p. 25 & 26). Zij stelt daarbij dat $22/7 = \pi$ hetgeen een basale rol vervult in haar betoog. Echter $22/7$ is helemaal geen π^8 . Ze plast hier dus behoorlijk naast de pot. Menig wetenschapper zou bij het lezen van die passage het boek onmiddellijk in de prullenbak gooien vanuit de gedachte als dit al niet juist is stelt de rest ook niet veel voor. Dat is jammer, want het is werkelijk een zeer lezenswaardig boek met veel mooie inzichten. Ik wil hier alleen maar mee zeggen dat je voorzichtig moet zijn met bewijsvoering. Je moet niet onnodig de lezer van je vervreemden.

“De 78 tarotkaarten kunnen we door de hermetische optelling:

$1+2+3+4+5+6+7+8+9+10+11+12=78$ beschouwen als het symbool van een volledige cyclus en ervaring” (Oldenburger, 1995, p. 19). Een mooi argument voor een Tarot met 78 kaartbeelden, maar is het afdoende? We bekijken hiertoe even de Tarot in de herstellende orde.

Terecht merken de gebroeders Docters van Leeuwen op dat in puur wetenschappelijke zin de versluiting (en ontsluiting) van de Tarot niet te documenteren is (Docters van Leeuwen, 1996, p. 216 & 217). De authenticiteit van de 24 grote arcana kaarten en hun volgorde zoeken ze in een aantal wezenlijk uit de Tarot voorkomende feiten en onderliggend bewijsmateriaal. Samengevat gaat het om de aanwezigheid van Juno en Jupiter in zeer vroege Tarotversies, de vierentwintig permutaties van het woord Taro met een etymologische verband met bepaalde oude talen, de correlatie met de twaalf tekens van de Zodiak, de twaalf huizen de vierentwintig maanfasen, de vierentwintig uren, de vierentwintig runentekens, de vierentwintig ridders van de Ronde Tafel van Koning Arthur in de tafelschikking in Winchester Castle, en het samenvallen met de structuur van “Het Nieuwe Jerusalem” waarin zich alle grote kosmologisch-filosofische systematieken van 2 (Yin-Yang), 3 (de drievoudigheid), 4 (de

⁸Weliswaar is $22/7$ een goede benadering van π , maar in het derde cijfer achter de komma gaat het mis. Het getal π is een uniek getal (Pythagoras wist dit al) en voer voor filosofen en wiskundigen. Haar betoog hoeft ze echter niet te baseren op deze vergelijking, maar daar moet je dan eerst over nadenken als lezer, wat op dit punt toch eigenlijk niet de bedoeling is.

viervoudigheid), 6 (het zegel van Salomo), 8 (het vedische zonnewiel), 12 (zodiak) en 24 (tijd) zich verenigen. Allemaal mooie argumenten van dezelfde orde als de Hermetische optelling.

De conclusie is duidelijk, je kunt een visie met dergelijke argumenten versterken, wetenschappelijk bewijzen kun je niets. Noch met het ene noch met het andere kun je onomstotelijk aantonen wie gelijk heeft en daar gaat het ook niet om. Het zijn allemaal denkbare constructies en daarmee acceptabel. Zo is dat.

Alchemie, Astrologie, Kabbalah en Tarot zijn conventionele geheimtalen met als doel het zoeken naar het koninkrijk Gods. Dit gaat volgens het principe van de Tabula Smaragdina⁹ en "Het is waar! Het is zeker! Het is de volle waarheid!" onder het motto "zo boven, zo beneden". "Gij zult de Aarde scheiden van het Vuur, het subtiële van het grove, voorzichtig met groot vernuft". Het gaat om de voorbereiding van het goud (=goed=god) zowel in de aardse werkelijkheid (van lood goud maken) als in het geestelijk doel (goud worden door rijping).

Voor velen zijn deze geheimtalen onlosmakelijk met elkaar verbonden. Hans Mol meent dat de Tarot alleen maar te begrijpen valt in relatie met de Kabbalah. Daarin ligt de sleutel verborgen voor een interpretatie van de bron (Mol, 1997). Anderen menen dat ieder van deze geheimtalen op zichzelf moet worden gezien. Een bekend voorbeeld is het werk van Waite die juist de relatie met de Kabbalah heeft losgelaten. Crowley daarentegen wilde juist weer alles met alles verbinden als het maar niet vanuit het tradionele Christendom kwam, want hij haatte de Broeders van Plymouth waar hij was opgevoed. Ik ga mee met al deze verschillende opvattingen. Je kunt je zowel op het ene als het andere standpunt stellen, het maakt niets uit voor de waarheid, want de volledige waarheid ligt in al deze systemen besloten. Ik probeer dat verderop aannemelijk te maken.

Hier raak ik ook het geheim van het aantal kaartbeelden in de Tarot, welk aantal is het juiste? Het doet er niet toe. Ik zelf ben gecharmeerd van de opvatting dat de Tarot conform de traditie 81 kaartbeelden bevat, tachtig verschillende voorstellingen en één gemeenschappelijke **achterkant**. Maar ik kan ook heel goed leggen met alleen de grote of kleine arcana dus minder dan tachtig kaarten. Ik kan ook goed leggen met ieder spel dat ik hier genoemd heb. Als ik in de gevangenis zou zitten met alleen een setje gewone speelkaarten (andere zijn daar niet) dan kan ik daar goed en volledig mee divineren. De Graal is overal.

Hoe kan ik deze paradox verklaren? Ik kan natuurlijk de toverformule van het synchroniciteitsbeginsel van Jung te hulp roepen, maar daar zie ik deze keer vanaf, hoewel het er wel mee te verklaren is. Ik roep liever de parallel met de levensboom in de Kabbalah op. De boom kent 10, sorry 11, sephiroth. Elk zo'n sephirah heeft een bepaalde eigenschap, maar elke sephirah heeft ook een volledige boom in zich. Dat betekent dat elke sephirah ook de eigenschappen van de andere sephiroth in zich draagt. Een volledige boom in een volledige boom in een volledige boom en dat tot in het oneindige, het bekende Droste effect. Weliswaar heeft elke sephirah zijn eigen karakteristiek, zijn eigen gezicht laat ik maar zeggen, tegelijkertijd heeft elke sephirah het geheel, het allesomvattende, in zich. Iedere sephirah is dus compleet. Dat geldt ook voor de kaarten. Iedere kaart staat voor een eigen universeel karakteristiek, maar heeft ook alle andere kaarten in zich en is dus volledig. Daarom kun je ook met één kaart divineren. Dat is wel moeilijk en de meeste mensen komen daar niet aan toe, maar veel mensen komen helemaal niet aan divineren toe dus dat is in dit verband niet relevant.

Met het vorige beoog ik niet te zeggen dat het er niet toe doet welk systeem je gebruikt, integendeel dat is zeer relevant. Ik wil slechts zeggen dat er meerdere manieren zijn om de

⁹De woorden tussen aanhalingstekens in deze alinea komen op de smaragden tafel voor en zijn woorden van de Kluizenaar. Voor de volledige tekst zie bijvoorbeeld Coudert, 1984 p. 24

werkelijkheid te verklaren. Er zijn vele, oneindig vele vormen van divineren. Je verdiepen in andere systemen kan heel vormend werken, maar tegelijkertijd is het ook niet altijd nodig. Je hebt in beginsel aan één systeem genoeg. Aardig in dit verband is om nog even naar de grote en kleine arcana kaarten te kijken. Veel kaartleggers menen dat er een hiërarchie tussen beide arcana bestaat. De grote is belangrijker dan de kleine. Toch is dat niet zo. We hebben net gezien dat elke kaart compleet is, er is dus geen hiërarchie. Het grote is even belangrijk als het kleine. Pas als je dat inzien kun je volledig leggen. Netzomin als Malkuth meer of minder belangrijk is dan Kether, alle Sephiroth zijn gelijkwaardig, zo is er geen enkele kaart meer of minder belangrijk dan een ander. Bij een bepaalde kaart wordt alleen een bepaald aspect van de werkelijkheid benadrukt. Als kaarten bij het leggen naar voren komen is het belangrijk om de werkelijkheid vanuit die aspecten tegemoet te treden. Dat helpt je inzicht te verwerven in de situatie van dat moment.

Kabbalisten kunnen wellicht opmerken dat 24 grote arcana kaarten zich niet laten verenigen met de levensboom omdat er maar 22 paden en 22 Hebreeuwse letters zijn, althans ik heb dat argument wel eens gehoord. Ach, dat valt wel mee¹⁰. Nemen we bijvoorbeeld de Tarot in de herstellende orde waaraan Intuïtie (Juno) en Waarheid (Jupiter) de 24 kaarten completeren. We beschouwen nu de levensboom en kijken naar de 11^e, geheime of verholde sephirah Da'ath (kennis). "Zoals zo vaak heeft hetgeen hier voor de oningewijde geheim gehouden wordt met het onderwerp sexualiteit te maken" (Camphausen, 1993, p. 16). We gaan het dus maar over sex hebben, dat kan nooit kwaad nietwaar? Elkaar bekennen betekent seksuele omgang tussen man en vrouw, die elfde sephirah interesseert mij wel. Ik heb altijd gedacht waar er een geheime Sephirah is, moeten ook geheime paden zijn. Vorig jaar juni zag ik de kaarten Intuïtie en Waarheid voor het eerst omdat een schoolgenote daar examen mee deed. Nou moet u niet denken dat ik er mee ben gaan slapen, noch met de schoolgenote, noch met de kaarten. Neen, onmiddellijk realiseerde ik mij dat Juno en Jupiter ook de Romeinse vruchtbaarheidsgoden zijn. Met een flits beseft ik dat ik ze had gevonden, die geheime paden. Het zijn Jupiter die loopt van Da'ath naar Kether en Juno die loopt van Da'ath naar Tiphareth. Ik heb gelijk het deck en het bijbehorende boek aangeschaft om het te bestuderen en leg nou met genoeg de kaarten in de herstellende orde (maar mijn Rider traveller setje neem ik ook altijd mee en leg ik met plezier).

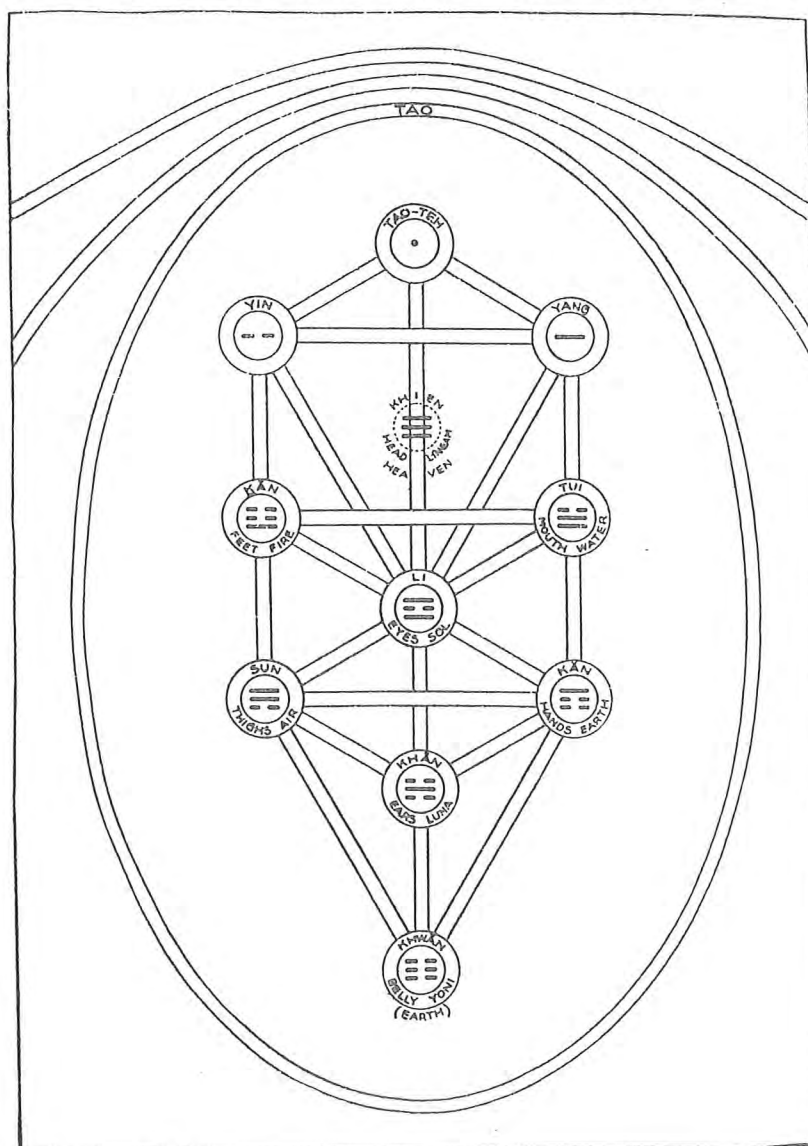
Leuk is dat de kaarten geen letter of nummer hebben, maar Jupiter is aangegeven met een plusteken en Juno met een minteken. Waar heb ik dat meer gezien? Yang en Yin, het mannelijke en het vrouwelijke, het scheppende en ontvangende, het positieve en het negatieve, het ja en het nee. Wij vallen terug op hoofdstuk 2. Verdomd als het niet waar is, de Tarot en de Kabbalah zijn wel degelijk met elkaar verbonden. En dat niet alleen, de I Tjing hoort er ook nog bij. We zullen zien of dat waar is.

Deze lange aanloop was nodig om straks in hoofdstuk 5 ogenblikkelijk een grote sprong te kunnen maken. Maar nu eerst snel naar een eerste vergelijking tussen I Tjing en Tarot.

¹⁰De vier auteurs die ik over de kabbalah heb geraadpleegd (Camphausen, 1993; Crowley, 1996; Peach, 1985; Knight, 1993) hebben gemeen dat ze de Kabbalah als een traditioneel systeem zien, maar benadrukken dat je er zelf mee moet experimenteren om het in de vingers te krijgen. Iedereen maakt zijn eigen boom en geen enkele boom is gelijk. Ik experimenteer dus, ook al ben ik nog maar een beginnende. Kabbalah betekent van oor tot oor. Toen ik dat vorig jaar voor het eerst hoorde dacht ik dat het om een mondelinge traditie van mens op mens ging en dus beter van mond naar oor had kunnen heten. Ik krijg echter het vermoeden dat dat niet zo is. De traditie en doorgave is natuurlijk belangrijk. Maar waar het om gaat zijn de fluisteringen in je oor. De fluisteringen met het geluid van één klappende hand. Die krijg je welke traditie je ook volgt. Het kan ook met "huishoudyoga" om het in woorden van Noud van den Eerenbeemt te zeggen: handelen met liefde en plezier in wat je doet op ieder moment met alle aandacht die nodig is. De Gehangene hoort deze fluisteringen, het gaat niet altijd zonder pijn.

4. Eerste vergelijk

Op hoog abstract niveau is het eenvoudig om een overeenkomst tussen I Tjing en Tarot aan te geven: het zijn beide orakelmethoden en zijn dus als mantische technieken te karakteriseren. Wie in de literatuur over de Tarot duikt ziet dat maar enkele auteurs het hebben over de relatie tussen Tarot en I Tjing. Meestal komt men niet verder dan de opmerking dat er een samenhang is en dat de auteur geïnspireerd is door de I Tjing (Thierens, 1987). Angeles Arrien gaat een stapje verder en merkt op dat de Tarot heel goed het westers equivalent van het Oosterse Boek der Veranderingen, de I Tjing zou kunnen zijn: "Zowel Tarot als de I Ching zijn bespiegelende boeken over wijsheid, die zich richten op de menselijke ervaring en de verhouding van de mensheid tot verandering en transformatie. Beide boeken worden gebruikt als een richtsnoer voor en ter bekrachtiging van de actuele ervaring van de mens; beide spiegelen ze innerlijke en uitwendige veranderingen op een orakelachtige en synchronistische manier" (Arrien, 1993 p. 11). Verder dan enkele citaten uit de I Tjing ter ondersteuning van een uitleg komt het echter niet in haar indrukwekkende overzicht van de Crowley-Tarot. Bij mijn weten is het Crowley zelf die als eerste een systematisch verband heeft gegeven. Hieronder geef ik zijn interpretatie van Tao, Yang, Yin en de trigrammen in de levensboom (Crowley, 1996).

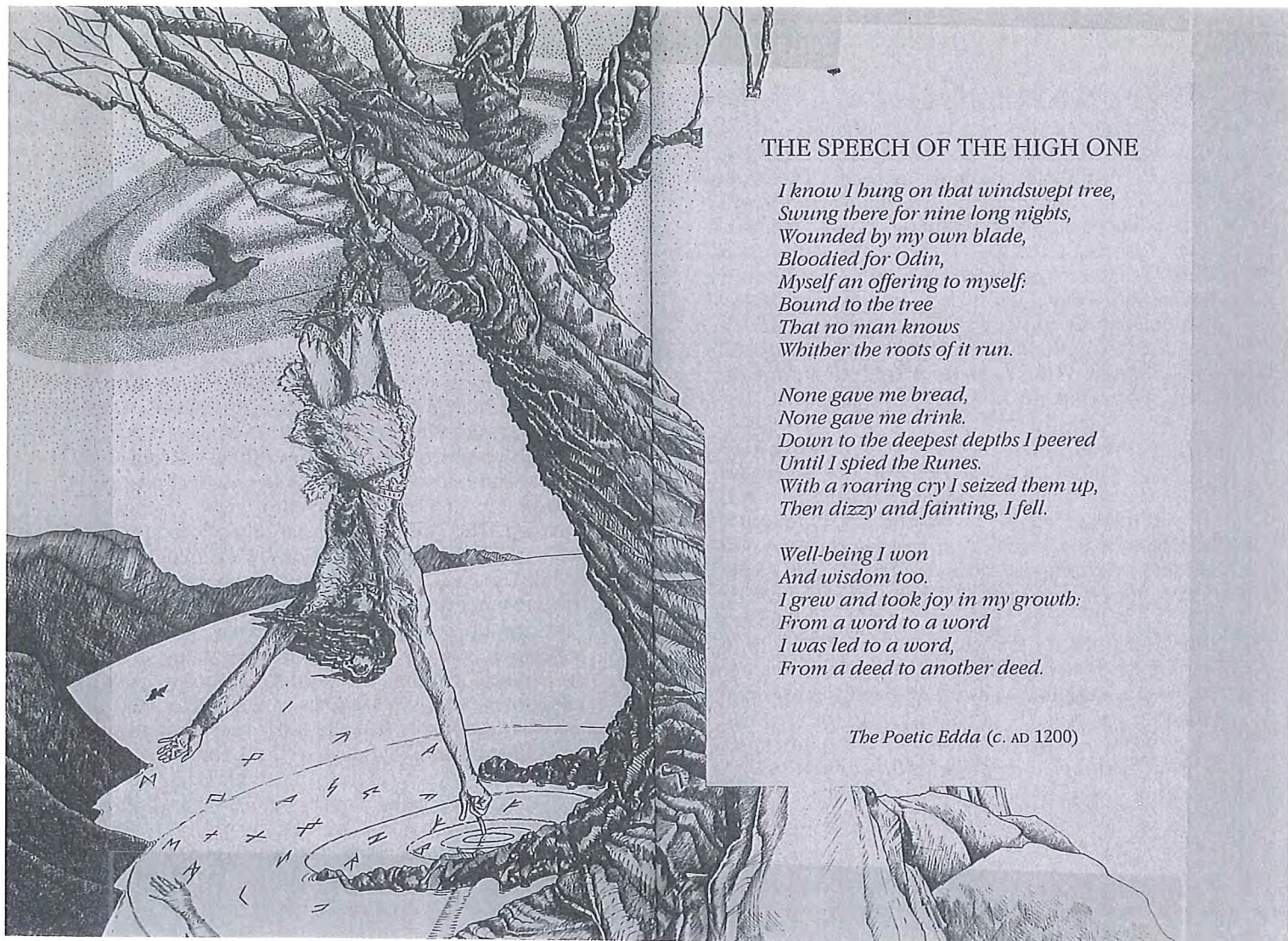
Alleen al de bestudering van deze “Chinese” levensboom kan ons weken, maanden, jaren zoet houden in allerlei bespiegelingen van de eigenschappen van de levensboom en de I Tjing. Zeker als we ook nog eens de tarotkaarten toevoegen aan de grote en kleine paden van de boom. Bekijken we bijvoorbeeld de bovenaardse driehoek dan ligt Tao (niets) op Kether (kroon), Yang (mannelijk) op het Chokmah (wijsheid) en Yin (vrouwelijk) op Binah (inzicht). Daar lijkt me niets op tegen. Van de trigrammen ligt het Scheppende (volhouden) in Da’ath (kennis), het Ontvankelijke (meegeven) in Malkuth (koninkrijk). Het Opwindende (aanwakkeren) wordt in Geburah (gestrengheid) geplaatst en het Onpeilbare (riskeren en vallen) in Yesod (fundament), goed op hun plek dunkt me. Het Stilhouden (stoppen) staat in Netzach (overwinning) en het Zachtmoedige (binnengaan) in Hod (luister). Het Zich Hechtende (samenkomen) in Tiphareth (schoonheid) en het Blijmoedige (aanmoedigen) in Chesed (mededogen). Ik weet niet wat u er van denkt, maar in mijn boom passen ze allemaal wel.

Het voert te ver dit hier allemaal uit te spinnen. Met een korte bespiegeling over de bovenaardse driehoek volsta ik. $Tao = Yang + Yin = (+1) + (-1) = 0$ weten we uit hoofdstuk 2. De nul staat in Kether, de plus in Chokma en de min¹¹ in Binah. De tweeheid Yang-Yin vormen dus samen met Tao de bovenaardse driehoek. Wat we zien is dat de 2 en 3 hier met elkaar zijn verbonden. De tweevoudigheid verbonden met de drievoudigheid. Maar ook de 0 met de 1. Maar het gaat nog verder. Beschouwen we daartoe de beide monogrammen. Er is eerst de 1 in _____, het mannelijke wordt voorgesteld door één lijn. De 2 wordt uit gedrukt door __ __, het vrouwelijk door twee lijnen oftewel de gebroken lijn. Bekijken we dit monogram dan zien we echter onmiddellijk 3, twee lijnen en een gat (het vrouwelijke is nu eenmaal veel gecompliceerder, wat niet wil zeggen moeilijker of makkelijker dan het mannelijke). Maar de 4 is er ook al, want Yang en Yin samen is $1 + 3 = 4$. Dus de viervoudigheid is er ook al. En zo gaat het verder de 5, 6, 7, 8 en 9 zijn er ook allemaal al en daarmee alle getallen. We zien dus dat alle kosmologisch-filosofische systematieken besloten liggen in de bovenaardse driehoek. De hier beschouwde driehoek is dus een eenvoudig model van de Grote Leer. Is het niet dezelfde als de delta, de heilige triade, de driehoek van Pythagoras met zijn 10 Yods? Ja dus. We zijn weer thuis. Het kan allemaal de boom in. Als u zegt ‘wat mij betreft kun jij de boom in’ dan is dat ook goed. Niets mooier dan hangen, hangen aan één voet, net als Odin, letters leren (Zie de figuur van de Gehangene op de volgende bladzijde, uit: Blum, 1996).

Zowel de Tarot als de I Tjing hebben de pretentie hermetisch te zijn, dat wil zeggen alles omvattend (volledig) en besloten. Het moet dus mogelijk zijn ze op elkaar te leggen, niet alleen wat betreft de vormende ideeën, maar ook de kaartbeelden en de hexagrammen zelf. In de literatuur heb ik alleen Hajo Banzhaf gevonden die het aandurft de beelden op elkaar te leggen.

Hierna geef ik een overzicht van zijn vergelijk (Banzhaf & Akron, 1993). Ik voeg aan de I Tjing hexagrammen de tekst van Het Beeld toe (Wilhelm, 1990). Eigenlijk zou ik ook de tekst van Het Oordeel willen toevoegen, maar vanwege het ruimtebeslag zie ik daarvan af. In hoofdstuk 6 zal ik daar enkele voorbeelden van geven. Ook zou ik afbeeldingen van de Tarotkaarten willen toevoegen, maar dat kunt u zelf ook doen met een eigen setje. Wel heb ik de beeldteksten van Eleonore Oldenburger opgenomen (Oldenburger, 1994, a & b). Zo kunt u zelf iets proeven van de sfeer van de beeldvergelijkingen en daarmee een eerste impressie krijgen. Om ruimte te besparen is alles achter elkaar getypt. Dat levert geen problemen met het opzoeken. Eerst komen de beelden van 78 kaarten van de Tarot met daarachter de beelden van de Hexagrammen, om de zaak andersom gemakkelijk te kunnen opzoeken zijn vervolgens

¹¹ Wat een mooi woord. De min, de zogende, staat in het vrouwelijk Binah (inzicht). Zij voedt ons allen.

THE SPEECH OF THE HIGH ONE

*I know I hung on that windswept tree,
Swung there for nine long nights,
Wounded by my own blade,
Bloodied for Odin,
Myself an offering to myself:
Bound to the tree
That no man knows
Whither the roots of it run.*

*None gave me bread,
None gave me drink.
Down to the deepest depths I peered
Until I spied the Runes.
With a roaring cry I seized them up,
Then dizzy and fainting, I fell.*

*Well-being I won
And wisdom too.
I grew and took joy in my growth:
From a word to a word
I was led to a word,
From a deed to another deed.*

The Poetic Edda (c. AD 1200)

12. De Gehangene in de Levensboom.

de 64 hexagrammen op een rij gezet met daarachter de tarotkaart die er volgens Banzhaf bijhoort. Ik heb daar geen beeldbeschrijvingen meer bij gegeven omdat u die kunt terugvinden in de eerste opsomming. Daar gaan we dan.

0. De Dwaas: De domme in mij is bandeloos; de verstandige in mij is gebonden; de wijze in mij is vrij. → **25. De Onschuld (Het Onverwachte):** Onder de hemel rolt de donder: Alle dingen verkrijgen de natuurlijke staat van de Onschuld. Zo verzorgden en voedden de oude koningen, Rijk aan deugd, in harmonie met de tijd, alle wezens. **1. De Magiër:** Zo Boven, zo beneden. → **1. Het Scheppende:** De Beweging van de hemel is vol kracht. Zo maakt de edele zich sterk en onvermoeibaar. **2. De Hogepriesteres:** Zo verheft de vrouw de man uit duistere diepten hemelhoog. → **2. Het Ontvangende:** De toestand van de aarde is de ontvangende overgave. Zo draagt de edele de buitenwereld in de wijde ruimte van zijn wezen. **3. De Keizerin:** De geest wordt rijk door wat hij ontvangt, het hart wordt rijk door wat het geeft. →

48. De Waterput: Boven het hout is het water: het beeld van de waterput. Zo moedigt de edele het volk aan en vermaant hij het elkaar te helpen. **4. De Keizer:** Het verstand kent niet de belangen van het hart. → **7. Het Leger:** Binnen in de aarde is het water: het beeld van het leger. Zo vermeerdert de edele zijn massa's. Door grootmoedigheid jegens het volk. **5. De Hoge priester.** Wees niemands echo, zelfs niet van een wijsgeer. → **45. Het verzamelen:** Het meer is boven de aarde: Het beeld van de verzameling. Zo vernieuwt de edele zijn wapenen, Om onvoorziene dingen het hoofd te bieden. **6. De Geliefden:** Laat de boom der kennis groeien en begiet hem, maar eet alleen de vruchten van de Boom des levens. → **31. De inwerking (Het Hofmaken):** → Op de berg is een meer. Het beeld van de Inwerking. Zo laat de edele door de bereidheid hen op te nemen De mens tot zich komen. **7. De Zegewagen:** Op de dag van de zegen is niemand vermoeid. → **4. De Jeugdwaasheid:** Aan de voet van de berg ontspringt een bron: Zo ontwikkelt de edele zijn karakter door grondig te handelen. **8. Gerechtigheid:** Haar oordeel is doorzichtig, dat wikt en weegt hoe wichtig de eigenschappen zijn, van uitgelezen kunsten van veinzerij en gunsten, van wezen en van schijn. → **21. Het Doorbijten:** Donder en bliksem: het beeld van het Doorbijten. Zo consolideerden de vroegere koningen De wetten door duidelijk omschreven straffen. **9. De Kluizenaar:** Sta stil en denk een ogenblik na. De weg moet om zijn zelfs wille gezocht worden en niet met het oog erop dat uw voeten hem zullen betreden. → **52. Het Stilhouden, De Berg:** Dicht bij elkaar staande bergen: Het beeld van het Stilhouden. Zo gaat de edele met zijn gedachten Niet buiten zijn situatie. **10. Het Rad van Fortuin:** Niet wat wij beleven is ons lot, maar hoe wij het dragen. → **50. De Spijspot:** Boven het hout is het vuur: het beeld van de Spijspot. Zo verankert de edele zijn lot Door zijn positie correct te maken. **11. De Kracht:** Het hoger Zelf overwint het lager Zelf. → **26. De Temmende Kracht van het Grote:** De hemel temidden van de berg: Het beeld van de Temmende Kracht van het Grote. Zo leert de edele vele woorden uit vroeger tijd En daden uit het verleden kennen, Om daardoor zijn karakter te stalen. **12. De Gehangene:** Hij die uit liefde lijdt, lijdt niet, want alle leed is geleden. → **12. De Stilstand:** Hemel en aarde verenigen zich niet: Het beeld van de Stilstand. Zo trekt de edele zich terug op zijn innerlijke waarde Om de moeilijkheden te ontgaan. Hij laat zich niet door toelagen eren. **13. De Dood:** Als men niet weet wat leven is, hoe zou men dan weten wat dood is. → **59. De Oplossing:** De wind waait over het water: het beeld van de Oplossing. Zo eerden de oude koningen aan hun Heer en bouwden zij tempels. **14. Matiging:** Matigheid is de zijden draad die door de paarden ketting van alle deugden loopt. → **15. De Bescheidenheid:** Binnen in de aarde is een berg: Het beeld van de Bescheidenheid. Zo vermindert de edele wat te veel is En vermeerdert hij wat te weinig is. Hij weegt de dingen tegen elkaar af en breng ze in evenwicht. **15. De Duivel:** Het grensgebied tussen verstand en gevoel is het jachtterrein van de duivel. → **36. De Verduistering van het Licht.** Het licht is in de aarde verzonken: Het beeld van de Verduistering van het Licht. Zo leeft de edele met de grote massa: hij verhuult zijn glans en blijft toch licht. **16. De Toren:** Hovaardigheid is voor de verbreking en hoogmoed des geestes voor de val. → **51. Het Opwindende (De Schok, De Donder):** Voortgezette donder: het beeld van de Schok. Zo brengt de edele in angst en beven zijn leven in orde En onderzoekt hij zichzelf. **17. De Ster:** Wie tienvoudig geeft in deze wereld zal zich honderdvoudige liefdadigheid bewezen zien in de toekomstige wereld. → **61. Innerlijke Waarheid:** Boven het meer is de wind: Het beeld van de Innerlijke Waarheid. Zo bespreekt de edele de strafzaken Om executies op te houden. **18. De Maan:** Het verstand is als de maan. Het verkrijgt het licht van het bewustzijn van het Zelf, dat gelijk de zon is. → **29. Het Onpeilbare:** Het water stroomt ononderbroken en komt aan zijn doel: Het beeld van het herhaalde Onpeilbare. Zo wandelt de edele in voordurende deugd En wijdt hij zich aan het onderricht. **19. De Zon:** Als het oog niet zonnig was, het zou de zon wel nooit ervaren. Als Gods kracht niet in

ons was, zou men het goddelijke niet kunnen ervaren. → **64. Voor de Voleinding:** Het vuur is boven het water: Het beeld van de toestand vóór de overtocht. Zo is de edele voorzichtig bij de onderscheiding der dingen, Opdat alles op zijn plaats komt. **20. Het Oordeel:** Wij beoordelen onszelf naar waartoe wij ons in staat achten, terwijl anderen ons beoordelen naar hetgeen wij al gedaan hebben. → **24. De Terugkeer (Het Keerpunt):** De donder binnen in de aarde: het beeld van het Keerpunt. Zo sloten de oude koningen de passen Ten tijde van de zonnewende. Handelaren en vreemdelingen reisden niet, En de heerser bereisde niet de provincies. **21. De Wereld:** Het leven is de jeugd van onze onsterfelijkheid. **63. Na de Voleinding:** Het water is boven het vuur: Het beeld van de toestand Na de Voleinding. Zo is de edele op ongeluk bedacht En wapent hij zich van tevoren daartegen. **Staven Aas:** Goed begin heeft een goed behagen. → **1. Het Scheppende:** Zie bij 1. De Magiër. **Staven 2:** Je weet wat je hebt, maar je weet niet wat je krijgt. → **43. De Doorbraak (De Vastberadenheid):** Het meer is ten hemel opgestegen: Het beeld van de doorbraak. Zo schenkt de edele rijkdom naar beneden, Zonder bij zijn deugd stil te staan. **Staven 3:** Vandaag is het morgen van gisteren. → **11. De Vrede:** Hemel en aarde verenigen zich: het beeld van de Vrede. Zo verdeelt en voltooit de heerser De loop van hemel en aarde; Hij bestuurt en ordent de gaven van hemel en aarde En staat zo het volk bij. **Staven 4:** Na gedane arbeid is het goed rusten. → **50. De Spijspot:** Zie bij 10. Het rad van Fortuin. **Staven 5:** Uit het botsen der meningen komt de waarheid te voorschijn. → **6. De Strijd:** Hemel en water verwijderen zich van elkaar: Het beeld van de Strijd. Zo overweegt de edele bij alles wat hij onderneemt Zorgvuldig bij het begin. **Staven 6:** Een lans breken voor iemand. Wie niet waagt, wie niet wint. → **30. Het Zich Hechtende, Het Vuur & 55. De Volheid:** Het lichte verheft zich tweemaal: het beeld van het Vuur. Zo verlicht de grote man door voortzetting van dit licht De vier wereldstreken. & Donder en bliksem komen beide: het beeld van de Volheid. Zo onderscheidt de edele de processen En legt hij de straffen ten uitvoer. **Staven 7:** Hoge bomen vangen veel wind. → **33. De Terugtocht:** Onder de hemel is de berg: Het beeld van de Terugtocht. Zo houdt de edele de gemenen op een afstand, Niet toornig, maar beheerst. **Staven 8:** Verschillende pijlen op zijn boog hebben. → **35. De Vooruitgang:** De zon gaat op boven de aarde: Het beeld van de Vooruitgang. Zo geeft de edele zelf glans aan zijn lichtende deugd. **Staven 9:** Er bestaat niets in de toekomst dat niet in het heden geschapen werd. → **61. Innerlijke Waarheid:** Zie 17. De Ster. **Staven 10:** Door de bomen het bos niet meer zien. → **28. Het overwicht van het Grote:** Het meer gaat over de bomen heen. Het beeld van het Overwicht van het Grote. Zo is de edele als hij alleen staat, onbezorgd, En als hij afstand moet doen van de wereld, onversaagd. **Staven Schildknaap:** Men doet er goed aan eens vrijuit te spreken. → **16. De Geestdrift:** De donder komt uit de aarde opklinken: Het beeld van de Geestdrift. Zo maken de oude koningen muziek Om de verdiensten te eren; Zij wijdden haar als een heerlijke offerande Aan de hoogste God, Terwijl zij hun voorvaderen daarbij uitnodigen. **Staven Ridder:** Let op je woorden; zorg dat je er niet zomaar iets uitflapt. → **10. Het Optreden:** Boven de hemel, beneden het meer: het beeld van het Optreden. Zo onderscheidt de edele hoog en laag En daardoor vesterkt hij de geest van het volk. **Staven Koningin:** Volg de stem van je hart, raadpleeg je intuïtie. → **31. De Inwerking (Het Hofmaken):** Zie bij 6. De Geliefden. **Staven Koning:** De mens is groot door zijn gedachten. → **1. Het Scheppende:** Zie bij 1. De Magiër. **Bokalen Aas:** Alle zegen komt van boven. → **2. Het Ontvangende:** Zie bij 2. De Hoge priesteres. **Bokalen 2:** De liefde kan niet van één kant komen. → **31. De Inwerking (Het Hofmaken):** Zie bij 6. De Geliefden. **Bokalen 3:** Te lang vermaak beneemt de smaak. → **58. Het Blijmoedige, Het Meer:** Op elkaar berustende meren: het beeld van het Blijmoedige. Zo komt de edele samen met vrienden Voor bespreking en instudering. **Bokalen 4:** Wie gelukkig wil zijn moet het niet willen worden. → **8. De Aaneengeslotenheid & 48. De Waterput:** Op de aarde is water: het beeld van de

Aaneengeslotenheid. Zo hebben de koningen van de voortijd de afzonderlijke Staten als leengoederen vergeven, en met de leenvorsten Vriendschappelijke betrekkingen onderhouden. & Zie bij 3. De Keizerin. **Bokalen 5:** Gedane zaken nemen geen keer. → 12. **De Stilstand:** Zie bij 12. De Gehangene. **Bokalen 6:** De kruik bewaart lang de geur van datgene waarmee zij eens doortrokken is geweest. → 11. **De Vrede & 42. De Vermeerdering:** Zie bij Staven 3. & Wind en donder: Het beeld van de Vermeerdering. Alzo de edele: ziet hij iets goeds, dan doet hij het na. Heeft hij gebreken, dan legt hij ze af. **Bokalen 7:** Wat het schoonst is in het leven, dat zijn de illusies van het leven. → 29. **Het Onpeilbare:** Zie bij 18. De Maan. **Bokalen 8:** Als het getij verloopt, verzet men de bakens. → 36. **De Verduistering van het Licht:** Zie bij 15. De Duivel. **Bokalen 9:** Alle overdaad schaadt! → 55. **De Volheid:** Zie bij Staven 6. **Bokalen 10:** Waar liefde is, is geluk. → 63. **Na de Voleinding:** Zie bij 21. De Wereld. **Bokalen Schildknaap:** Liefde is geen liefde tenzij je haar weggeeft. → 44. **Het Tegemoetkomen & 57. Het Zachtmoedige, Het Indringende, De Wind:** Onder de hemel is de wind: Het beeld van het Tegemoetkomen. Zo handelt de vorst bij het verbreiden van zijn bevelen En de verkondiging ervan. & Winden die elkaar opvolgen: Het beeld van het Zachtmoedig-indringende. Zo verbreid de edele zijn geboden En brengt hij zijn zaken tot stand. **Bokalen Ridder:** Beheerste hartstochten zijn de deugden. → 49. **De Omwenteling (Het Ruien) & 61. De Innerlijke Waarheid:** In het meer is vuur: het beeld van de Omwenteling. Zo ordent de edele de tijdrekening En klaart hij de tijden. & Zie bij 17. De Ster. **Bokalen Koningin:** Als de ziele luister, spreekt zij een taal die leeft. → 2. **Het ontvangende:** Zie bij 2. De Hoge priesteres. **Bokalen Koning:** De natuurlijke gevoelens zijn tevens die, welke men met tegenzin bekent. → 18. **Koe, Het Werk aan het Bedorvene:** Aan de voet van de berg waait de wind: Het beeld van het bederf. Zo wekt de edele de mensen op en sterkt hij hun geest. **Zwaarden Aas:** Bezint eer gij begint. **46. Het Omhoogdringen:** Binnen in de aarde groeit het hout: Het beeld van het Omhoogdringen. Zo hoopt de edele vol toewijding kleine dingen op. Om iets hoogs en groots tot stand te brengen. **Zwaarden 2:** Men is ziende blind en horende doof. → 19. **De Toenadering:** Boven het meer is de aarde: het beeld van de Toenadering. Zo is de edele onuitputtelijk in zijn wens te onderrichten En grenzeloos in het verdragen en beschermen van het volk. **Zwaarden 3:** Het gebroken hart. → 23. **De Versplintering:** De berg rust op de aarde: het beeld van de Versplintering. Zo kunnen de hogeren alleen door rijke gaven aan de lageren Hun positie verzekeren. **Zwaarden 4:** De grootste openbaring is de stilte. → 9. **De Temmende Kracht van het Kleine:** De wind jaagt langs de hemel: Het beeld van de Temmende Kracht van het Kleine. Zo verfijnt de edele de uiterlijke vorm van zijn wezen. **Zwaarden 5:** De aanhouder wint. → 49. **De Omwenteling (Het Ruien):** Zie bij Bokalen Ridder. **Zwaarden 6:** Die hem aan het roer heeft zal varen. → 35. **De Vooruitgang & Het omhoogdringen:** Zie bij Staven 8 & Zwaarden Aas. **Zwaarden 7:** Iets in zijn schild voeren → 44. **Het Tegemoetkomen:** Zie bij Bokalen Schildknaap. **Zwaarden 8:** Stilstand is achteruitgang. → 39. **De Hindernis:** Op de berg is het water: het beeld van de Hindernis. Zo wijdt de edele zijn zorg aan zijn eigen persoonlijkheid En vormt hij zijn karakter. **Zwaarden 9:** De donkere nacht van de ziel. → 47. **De Benauwenis (De Uitputting):** In het meer is geen water: het beeld van de Uitputting. Zo zet de edele zijn leven op het spel om zijn wil te volgen. **Zwaarden 10:** De toekomst is de dageraad van het verleden. → 40. **De bevrijding:** Donder en regen zetten in: Het beeld van de Bevrijding. Zo vergeeft de edele fouten En schenkt hij vergiffenis. **Zwaarden Schildknaap:** Bij de tijd zijn. → 3. **De Aanvangsmoeilijkheid:** Wolken en donder: het beeld van de Aanvangsmoeilijkheid. Zo werkt de edele ontwarrend en ordenend. **Zwaarden Ridder:** Wie wind zaait, zal storm oogsten. → 4. **De Jeugd dwaasheid:** Zie bij 7. De Zegewagen; **Zwaarden Koningin:** Waar de rook voor de wind uit blaast is de vrouw de baas. → 22. **De Bekoorlijkheid:** Beneden aan de berg is het vuur: Het beeld van de

Bekoorlijkheid. Zo gaat de edele te werk bij de opheldering van de lopende zaken, Maar hij waagt het niet, Op deze wijze strijdvrage te beslissen. **Zwaarden Koning:** Een wet van Meden en Perzen. → **56. De Zwerver:** Op de berg is het vuur: het beeld van de Zwerver. Zo is de edele klaar van geest en voorzichtig in het Toepassen van straffen en houdt hij een proces niet slepende. **Pentagrammen Aas:** Één vreugde verdrijft honderd zorgen. → **34. De Macht van het Grote:** De donder is boven aan de hemel: Het beeld van de Macht van het Grote. Zo treedt de edele niet op wegen, die niet in overeenstemming zijn met de orde. **Pentagrammen 2:** De mens wikt, God beschikt. → **38. De Tegenstelling:** Boven het vuur, beneden het meer: Het beeld van de Tegenstelling. Zo behoudt de edele bij alle gemeenschap zijn individualiteit. **Pentagrammen 3:** Alle goede dingen bestaan in drieën. → **53. De Ontwikkeling (Geleidelijke Ontwikkeling):** Op de berg is een boom: Het beeld van de Ontwikkeling. Zo verwijft de edele in waardige deugd Om de zeden te verbeteren. **Pentagrammen 4:** Op je geld zitten. → **32. De Duurzaamheid:** Donder en wind: het beeld van de Duurzaamheid. Zo staat de edele vast en verandert hij zijn richting niet. **Pentagrammen 5:** Van een koude kermis thuiskomen. → **41 De Vermindering:** Onder aan de berg is het meer: Het beeld van de Vermindering. Zo bedwingt de edele zijn toorn en beteugelt hij zijn driften. **Pentagrammen 6:** Het is beter te geven dan te ontvangen. **42. De Vermeerdering & 55 De Volheid:** Zie bij Bokalen 6 & Staven 6. **Pentagrammen 7:** Wie zijn geluk niet kent, leeft ongelukkig in een rijk bezit. → **5. Het Wachten & 12. De Stilstand:** Wolken stijgen op aan de hemel: het beeld van het Wachten. Zo voedt en laaft zich de edele, blijmoedig en opgeruimd. & Zie bij 12. De Gehangene. **Pentagrammen 8:** Arbeid adelt. → **17. Het Navolgen & 27. De Mondhoeken (De Voeding):** Binnen in het meer is de donder: het beeld van het Navolgen. Zo keert de edele tegen de tijd der avondschemering Naar huis terug voor ontspanning en rust. & Beneden aan de berg is de donder: het beeld van de Voeding. Zo slaat de edele acht op zijn woorden, En is hij matig in eten en drinken. **Pentagrammen 9:** Noblesse oblige. → **42. De Vermeerdering & 48. De Waterput.** Zie bij Bokalen 6 & 3. De Keizerin. **Pentagrammen 10:** Het is van de oude man, dat men wijsheid leren kan. → **14. Het Bezit van het Grote:** Het vuur hoog aan de hemel: Het beeld van het Bezit van het Grote. Zo beteugelt de edele het boze en bevordert hij het goede, Aldus gehoorzamend aan de goede wil van de hemel. **Pentagrammen Schildknaap:** Jong geleerd, oud gedaan. → **20. De Beschouwing (De Aanblik) & 54. Het Huwende Meisje:** De wind waait over de aarde: het beeld van het schouwen. Zo bezochten de oude koningen de streken van de wereld. Zij beschouwden het volk en onderrichtten het. & Boven het meer is de donder: Het beeld van het huwende meisje. Zo krijgt de edele door de eeuwigheid van het einde Begrip voor het vergankelijke. **Pentagrammen Ridder:** Wat men zaait, zal men oogsten. → **53. De Ontwikkeling (Geleidelijke Vooruitgang) & 60. De Beperking.** Zie bij Pentagrammen 3 & Boven het vuur is water: Het beeld van de Beperking. Boven het meer is het water: Het beeld van de Beperking. Zo schept de edele getal en maat En onderzoekt hij wat deugd en juiste levenswandel is. **Pentagrammen Koningin:** De natuur doet niets zonder doel. → **13. Gemeenschap met Mensen & 37. Het Gezin (De Clan):** Hemel tezamen met vuur: Het beeld van de Gemeenschap met Mensen. Zo deelt de edele de stammen in en onderscheidt hij de dingen. & wind komt voort uit vuur Het beeld van het Gezin. Zo heeft de edele in zijn woorden: zakelijkheid, En in zijn levenswandel: duur. **Pentagrammen Koning:** Een woord is dikwijls aangenamer dan een grote gave, en een vriendelijk mens geeft ze beide. → **62. Het Overwicht van het Kleine:** Op de berg is de donder: Het beeld van het Overwicht van het Kleine. Zo hecht de edele in zijn levenswandel Het meeste gewicht aan de piëteit. Bij sterfgevallen hecht hij het meeste gewicht Aan de droefheid.

Dat was een heel karwei, niet alleen het op een rij zetten en typen, maar vooral het proeven of

de gegeven verbanden hecht zijn. Voor het gemak van het opzoeken zetten we nog even de verhouding andersom op een rij.

1. Het Scheppende → 1. De Magiër & Staven Aas & Staven Koning; 2. Het Ontvangende → 2. De Hoge priesteres & Bokalen Aas & Bokalen Koningin; 3. De Aanvangsmoeilijkheid → Zwaarden Schildknaap; 4. De Jeugd dwaasheid → 7. De Zegewagen & Zwaarden Schildknaap; 5. Het Wachten → Pentagrammen 7; 6. De Strijd → Staven 5; 7. Het Leger → 8. De Aaneengeslotenheid → Bokalen 4; 9. De Temmende Kracht van het Kleine → Zwaarden 4; 10. Het Optreden → Staven Ridder; 11. De Vrede → Staven 3 & Bokalen 6; 12. De Stilstand → 12. De Gehangene & Bokalen 5 & Pentagrammen 7; 13. Gemeenschap met Mensen → Pentagrammen Koningin; 14. Het Bezit van het Grote → Pentagrammen 10; 15. De Bescheidenheid → 14. Matiging; 16. De Geestdrift → Staven Schildknaap; 17. Het Navolgen → Pentagrammen 8; 18. Koe, Het Werk aan het Bedorvene → Bokalen Koning; 19. De Toenadering → Zwaarden 2; 20. De Beschouwing (De Aanblik) → Pentagrammen Schildknaap; 21. Het Doorbijten → 8. Gerechtigheid; 22. De Bekoorlijkheid → Zwaarden Koningin; 23. De Versplintering → Zwaarden 3; 24. De Terugkeer (Het Keerpunt) → 20. Het Oordeel; 25. De Onschuld (Het Onverwachte) → 0. De Dwaas; 26. De Temmende Kracht van het Grote → 11. Kracht; 27. De Mondhoeken (De Voeding) → Pentagrammen 8; 28. Het Overwicht van het Grote → Staven 10; 29. Het Onpeilbare → 18. De Maan & Bokalen 7; 30. Het Zich Hechtende, Het Vuur → Staven 6; 31. De Inwerking (Het Hofmaken) → 6. De Geliefden & Staven Koningin & Bokalen 2; 32. De Duurzaamheid → Pentagrammen 4; 33. De Terugtocht → Staven 7; 34. De Macht van het Grote → Pentagrammen Aas; 35. De Vooruitgang → Staven 8 & Zwaarden 6; 36. De Verduistering van het Licht → 15. De Duivel & Bokalen 8; 37. Het Gezin (De Clan) → Pentagrammen Koningin; 38. De Tegenstelling → Pentagrammen 2; 39. De Hindernis → Zwaarden 8; 40. De Bevrijding → Zwaarden 10; 41. De Vermindering → Pentagrammen 5; 42. De Vermeerdering → Bokalen 6 & Pentagrammen 6 & Pentagrammen 9; 43. De Doorbraak → Staven 2; 44. Het Tegemoetkomen → Bokalen Schildknaap & Zwaarden 7; 45. Het Verzamelen → 5. De Hoge priester; 46. Het Omhoogdringen → Zwaarden Aas & Zwaarden 6; 47. De Benauwenis (De Uitputting) → Zwaarden 9; 48. De Waterput → 3. De Keizerin & Bokalen 4 & Pentagrammen 9; 49. De Omwenteling (Het Ruïen) → Bokalen Ridder & Zwaarden 5; 50. De Spijspot → 10. Rad van Fortuin & Staven 4; 51. Het Opwindende → 16. De Toren; 52. Het Stilhouden, De Berg → 9. De Kluizenaar; 53. De Ontwikkeling → Pentagrammen 3 & Pentagrammen Ridder. 54. Het Huwende Meisje → Pentagrammen Schildknaap; 55. De Volheid → Staven 6 & Bokalen 9 & Pentagrammen 6; 56. De Zwerver → Zwaarden Koning; 57. Het Zachtmoedige, Het Indringende, De Wind → Bokalen Schildknaap; 58. Het Blijmoedige, Het Meer → Bokalen 3; 59. De Oplossing → 13. De Dood; 60. De Beperking → Pentagrammen Ridder; 61. Innerlijke Waarheid → 17. De Ster & Staven 9 & Bokalen Ridder; 62. Het Overwicht van het Kleine → Pentagrammen Koning; 63. Na de Voleinding → 21. De Wereld & Bokalen 10; 64. Voor de Voleinding → 19. De Zon.

Als we het geheel bekijken dan valt te constateren dat aan de 78 tarotkaarten er 65 zijn beedeeld met één hexagram en 13 met twee. Andersom zijn er aan 46 hexagrammen één tarotkaart toebedeeld, aan 10 twee en aan 8 hexagrammen drie tarotkaarten. Daarbij valt het op dat hoe verder naar achteren in de Tarot hoe meer twee en drie kaarten zijn toegewezen. Het lijkt er bijna op dat nog even snel een paar verbanden moest worden gezocht naar het einde toe. Sommige verbanden vind ik mooi gevonden. Van andere verbanden begrijp ik de toewijzing niet. Waarom wordt bijvoorbeeld aan het hexagram '61. Innerlijke Waarheid' De Ster, Staven 9 en Bokalen Ridder toegevoegd? In hoofdstuk 6 worden een aantal van deze beeldvergelij-

kingen tegen het licht gehouden.

In hoofdstuk 3 is opgemerkt dat iedere tarotkaart iedere andere tarotkaart in zich draagt. Dat is ook zo met de hexagrammen: ieder hexagram draagt de andere hexagrammen in zich¹². Er is dus in beginsel een verband tussen iedere tarotkaart onderling en ieder hexagram onderling te leggen. Dit houdt in dat er ook een verband is te vinden tussen iedere tarotkaart en ieder hexagram. Dat moet ook wel, anders kun je niet divineren. Iemand die een verband ziet heeft dus altijd gelijk (als hij eerlijk kijkt). Toch betekent dat niet dat je maar willekeurig iedere kaart aan iedere kaart kunt koppelen. De gemaakte onderscheidingen in tarotkaarten en hexagrammen zijn er niet voor niets, maar drukken duidelijk herkenbare universele principes uit. Dit betekent dat ieder vergelijk bijzonder kritisch moet worden bekeken als je het geheel in oenschouw wilt nemen.

Zonder dat ik wil zeggen dat er maar één juiste koppeling is te maken (vermoedelijk zijn er meerdere varianten mogelijk), durf ik te stellen dat de voorgaande vergelijking van tarotkaarten en hexagrammen nogal rommelig oogt. Het heeft niet die schoonheid en systematische verfijndheid die zowel de Tarot als de I Tjing hebben. En dat is een toets die je moet verlangen als je beide orakels wilt koppelen in hun structuur en elementen. Als je bijvoorbeeld de I Tjing basisprincipes in de Levensboom projecteert, zoals Crowley heeft gedaan, dan zie je die schoonheid en verfijndheid wel, zoals ik aan het begin van dit hoofdstuk heb proberen aan te tonen.

Ik benadruk nogmaals dat ik niet beweer dat voornoemde vergelijkingen onjuist zijn. Als iemand ze oprecht ziet, dan is het zo. Ik beweer slechts dat deze als totale set niet het verband voorstellen wat ik zoek in een systematisch vergelijk van het geheel.

Toen ik in oktober 1997 het voornemen nam deze verhandeling te schrijven ging ik er nog vanuit dat ik een tweede set zou vinden. Weliswaar had ik in alle literatuur die ik tot dan toe had doorgenomen niets bruikbaars gevonden, maar er moet er ergens toch wel eentje te vinden zijn. Maar nee hoor, hoe ik ook zocht, ik vond niets. Buiten de hier geciteerde literatuur heb ik nog enkele tientallen publicaties doorgevlooid, alles zonder resultaat.

Ik heb echter wel één of meer andere sets nodig, want mijn plan was om verschillende sets met elkaar te gaan vergelijken. Ik verwachtte verschillen te vinden. Mijn doel was om me op die verschillen te concentreren met het oog op het opsporen van de meest hechte verbanden. Langzaam begon het verbazingwekkende feit tot mij door te dringen dat er geen andere set was, althans ik kan hem niet vinden.

Voor alle zekerheid toch nog even de oude en doorgewinterde garde raadplegen. Eleonore Oldenburger: nee, zij wist ook niets anders, jawel, hexagram 40. De Bevrijding valt volgens haar zeker samen met 16. De Toren. Jan Ton die zowel over de Tarot als I Tjing gepubliceerd heeft vindt een vergelijk niet zinvol, het zijn gewoon twee afzonderlijke systemen met een eigen meritis. Hij wist overigens verder ook niemand die een overzicht heeft gemaakt. Uit dit standpunt van Ton peur ik de gedachte dat ik op de zinloosheid dan wel zinvolheid van een

¹²In de I Tjing wordt zelfs bij ieder hexagram in de tekst uit de negende vleugel van de paleis-editie onder de naam *opeenvolging* uitdrukkelijk een verband gelegd naar het voorafgaande hexagram waarin altijd de zin voorkomt "Pas door het voorgaande te aanvaarden kun je ... gebruiken", dat wil zeggen: de handeling van het voorafgaande hexagram is het uitgangspunt voor je situatie, en de energie van je hexagram kan pas geactiveerd worden wanneer je de samenhang begrijpt en accepteert (Ritsema & Karcher, 1997, p. 26). Dit impliceert in feite dat je alle hexagrammen moet begrijpen en accepteren wil je met de I Tjing werken, want het voorgaande hexagram verwijst weer naar het vorige tot en met het derde hexagram. Alleen 1. Het Scheppende en 2. Het Ontvangende hebben geen voorafgaand hexagram, die moeten eerst zijn (uit Tao komen) voordat de rest kan beginnen.

vergelijk expliciet in moet gaan. Noud van den Eerenbeemt weet evenmin iets. Desgevraagd vindt hij de Tarot in de herstellende orde een mooi werkstuk waar zeker mee te orakelen valt, maar je kunt het toch geen Tarot¹³ meer noemen. Voor Noud zijn alleen de 78 kaarten met 22 grote arcana kaarten (Wel de Kracht persé op 11, dat wel!). Het is ook een standpunt, maar niet het mijne. Intussen heb ik nog steeds geen andere set. Vervolgens Hans Boering, gespecialiseerd in de I Tjing gevraagd. Nee, hij wist ook niets, maar Onno Docters van Leeuwen was er mee bezig. Dat wist ik al, dat Onno Docters van Leeuwen een sleutel heeft, maar hij revalideert op dit moment in een zorghuis en is voor mij niet bereikbaar. Zo kom ik dan tot de verbijsterende conclusie dat ik het zelf moet doen. Ik moet zelf een kosmisch ei op tafel leggen.

¹³In deze verhandeling is enkele keren verwezen naar de afgelopen november overleden Noud van den Eerenbeemt. U moet dit in de eerste plaats zien als een eerbetoon. Ik ben het met een aantal opvattingen van hem niet eens, waaronder deze, maar zoals ik in hoofdstuk 3 heb geponeerd: Het doet er niet toe. Ik zie hem als een specialist op de 22 grote arcana kaarten. Hierin heeft hij grote hoogten bereikt. Hij speelde dit spel met intuïtie en waarheid en kwam dus toch op 24 uit. Katharen, Catharen, catharsis, zuivering: ik heb de Kathaar, de zuiveraar, in hem gezien.

5. Spelen met beelden

“De Tarot en de I Tjing zijn als archaische kosmologieën mogelijk met elkaar verbonden geweest. Gurdjieff schrijft in zijn boek *All and Everything: Beelzebub's Tales to his Grandson*, dat de Atlantiden hun meest fundamentele objectieve kennis in de vorm van honderdvierenveertig (twaalf maal twaalf) wetten op twee ivoren halve bollen, die ingenieus in elkaar pasten, hadden gegraveerd. Op de ene helft zouden de tachtig arcana van de Tarot hebben gestaan en op de andere helft de vierenzestig hexagrammen van de I Tjing. Wetende dat Atlantis ten onder zou gaan hebben priesterwetenschappers deze twee halve bollen met objectieve kennis in veiligheid gebracht. De ene helft met Tarotistische wetten kwam via de Middellandse Zee op Kreta en via Egypte in India terecht, de andere helft ging via de Atlantische en Indische Oceaan naar China en werd later de I Tjing. Dit verhaal illustreert de gemeenschappelijke basis en de overeenkomst tussen de Tarot en de I Tjing en geeft aan dat deze twee systemen met elkaar correleerbaar zijn” (Docters van Leeuwen, 1996, p. 157).

Het werk van Gurdjieff ken ik verder niet, maar het is wel een fascinerende gedachte die twee ivoren halve bollen. Laten we eens kijken of we er een ei van kunnen maken. Die honderdvierenveertig (twaalf maal twaalf) wetten zijn kennelijk een sleutel bij de constructie van dit ei.

In hoofdstuk 3 zagen we dat de Kluizenaar en de Rechtvaardigheid numerologisch zowel op de 8 als de 9 zijn te plaatsen. Kennelijk zijn de acht en de negen onderling uitwisselbaar. Dat is interessant, want acht maal acht is vierenzestig en negen maal negen is eenentachtig. De I Tjing kent vierenzestig hexagrammen, ontstaan uit de acht basis trigrammen. Duidelijk is dat de I Tjing op het getal acht is gebaseerd. Als we uitgaan van de Tarot in de herstelde orde dan is eveneens duidelijk dat de Tarot op het getal negen is gebaseerd (tachtig kaartbeelden en één gemeenschappelijke achterkant). Het feit dat iedere gerespecteerde set van de Tarot tachtig kaarten bevat ondersteunt de these van het grondtal negen voor de Tarot.

Vanaf nu ga ik voor de ontwikkeling van de constructie van een correlatie tussen I Tjing en Tarot uit van de Tarot in de herstelde orde van de gebroeders Docters van Leeuwen, waaraan ik ook de beginpassage van dit hoofdstuk heb ontleend. Ik gebruik dus de namen en nummering van hun grote arcana kaarten. Misschien is dat even lastig voor u, maar het went wel.

Ik ga vervolgens uit van de these dat aan ieder hexagram één tarotkaart wordt toegekend en andersom dus bij iedere tarotkaart één hexagram correspondeert. We stuiten hier op het probleem dat er 64 hexagrammen zijn en tachtig kaartbeelden. Dat lossen we als volgt op. In de Tarot in de herstelde orde wordt de Tarot in 24 grote arcana, 16 koninklijke en 40 kleine arcana kaarten verdeeld. De één op één correspondentie geldt alleen voor de veertig kleine en 24 grote arcana kaarten.

De functie van de hofkaarten in Tarot van de herstelde orde is onder meer het verbinden van de kleine arcana met de grote arcana. Dit gaat via de zogenaamde kwartetten: iedere hofkaart is daarbij gegroepeerd met één groot arcanum en twee kleine arcana. Er zijn twintig kwartetten ($80:4=20$). Alle tachtig arcana van de Tarot zijn geomantisch geordend in een mandala van twintig tarotkwartetten. De figuur van deze mandala (Docters van Leeuwen, 1996, p.148 & 149) heb ik los bijgevoegd zodat u de kwartetten kunt bekijken en bij de desbetreffende bladzijden bij de hand kunt nemen.

Aan iedere hofkaart (verbindingskaart) voegen we drie hexagrammen toe. Deze wordt eenvoudig bepaald door de hexagrammen van het aanliggend groot arcanum en beide kleine arcana in het desbetreffende kwartet. Hebben we dus eenmaal de één op één correspondenties, dan hebben we meteen de drie karakteristieke hexagrammen die bij iedere hofkaart horen.

De Yang Yin beweging komt steeds terug in de opeenvolgende getallen: 1 en 2; 3 en 4; 5 en 6; 7 en 8; 9 en 10. Dat geeft gelijk een verklaring voor de numerologische onbepaaldheid van de Kluizenaar en de Rechtvaardigheid van de 8 en de 9 in de Tarot. Bij de acht en negen heeft deze beweging al vier (het getal van de stof) keer plaats gevonden en is daarmee gematerialiseerd, dat wil zeggen dat Yin en Yang elkaar nu zo goed kennen dat ze beide het androgyne karakter van elkaar beseffen. Bij 10, de vijfde maal Yang en Yin, komt de mens (het pentagram, de quintessens, de essentie) tot leven in het Rad van Fortuin, de Heer van de Levenskracht kan dan verder zijn werk doen. Belangrijk is dat deze herhaalde Yang Yin beweging in de getallen inspireert tot de these dat twee opeenvolgende nummers in de Tarot elkaar spiegelen op dezelfde wijze als twee hexagrammen spiegelend bij elkaar horen. Bijvoorbeeld 41. De Vermindering (berg boven, meer beneden) en 31. De Inwerking, Het Hofmaken (meer boven, berg beneden) zijn zo'n spiegelend paar. Deze twee komen dus ergens in een opvolgend paar van de kleine arcana terecht. Het motto 'zo boven zo beneden' dat ook in de Yang Yin beweging van *spiegel-hexagrammen* tot uitdrukking komt, wordt hiermee recht gedaan.

Een uitzondering vormen de enen en tweeën in de kleine arcana. Dit komt door de these dat iedere aas in de Tarot correspondeert met een dubbeltrigram in de I Tjing. Er zijn acht van die dubbeltekens (bijvoorbeeld hexagram 29. Het Onpeilbare; water boven, water beneden). Vanwege hun bijzondere positie als begin van alles horen de hexagrammen 1. Het Scheppende en 2. Het Ontvangende in de grote arcana thuis (alle enen en tweeën blijven daar natuurlijk wel speciaal mee verbonden). We houden dus zes dubbeltekens over. Hiervan gaan er zoals gezegd vier naar de azen. Blijven er twee over voor de tweeën. In hoofdstuk 4 op bladzijde 18 hebben we al gezien dat de tweeën, het vrouwelijke, de gebroken lijn, gecompliceerder (niet moeilijker of makkelijker) zijn dan de enen. Dat geldt hier ook, hier vindt de omslag plaats. We voegen de twee dubbeltekens aan de extraverte (mannelijke) kleuren Staven en Zwaarden toe. De introverte (vrouwelijke) pentagrammen en bokalen delen samen een paar spiegel-hexagrammen. Op deze wijze is recht gedaan aan de bijzondere positie van zowel de enen als de tweeën, van zowel het mannelijke als het vrouwelijke principe.

In de grote arcana brengen we een andere spiegeling aan. Hier is het uitgangspunt dat de eerste 12 kaarten in 'oppositie' staan met laatste 12 kaarten. In de Tarot in de herstellende orde wordt dit de "vorming van de twaalf grondslagen" in de Tarot genoemd. De grote arcana kaarten kunnen worden gecombineerd tot twaalf paren die tezamen de grondarcana van de Tarot worden genoemd. Elk paar of grondarcanum is met elkaar verbonden met een motto dat het streven van de ziel in die fase van zijn levensweg samenvat. Op de volgende bladzijde is dat in een tabel weergegeven (Docters van Leeuwen, 1996, p. 81). Op bladzijde 30 is als illustratie de mandala van 24 tarotkaarten in de herstellende orde te zien, gecorreleerd met de in hoofdstuk 3 bladzijde 14 genoemde structuur van "Het Nieuwe Jerusalem", een basisschema uit het boek *City of revelation* van John Michell uit 1972 (Docters van Leeuwen, 1996, p. 217).

De these die ik hier neerleg is dat in de grote arcana elk paar of grondarcanum is verbonden met twee hexagrammen in de I Tjing die elkaars spiegelbeeld zijn.

In de Tarot in de herstellende orde wordt de zogenaamde **spil-arcana** onderscheiden in een waarheids-as en een wereld-as (Docter van Leeuwen, 1996, p. 145). Op het einde van hoofdstuk 2 heb ik gewezen op de kern, de essentie van de I Tjing die wordt bepaald door de hexagrammen 1. Het Scheppende, 2. Het Ontvangende, 63. Na de Voleinding en 64. Voor de Voleinding.

Ingaand aspect	Staat van de ziel	Uitgaand aspect
De Dwaas 0	IK WIL	11 De Kracht
De Magiër 1	IK OFFER	12 De Gehangene
De Priesteres 2	IK GA OVER	13 De Gematigdheid
De Keizer 3	IK REGEER	14 De Dood
De Geliefden 4	IK VERBIND ME	15 De Duivel
De Intuïtie (-)	IK ZIE DE WAARHEID	(+) De Waarheid
De Priester 5	IK VESTIG DE MORAAL	16 De Toren
De Keizerin 6	IK VERZAMEL	17 De Maan
De Zegewagen 7	IK MANIFESTEER	18 De Ster
De Kluizenaar 8	IK VERLICHT	19 De Zon
De Rechtvaardigheid 9	IK SPREEK RECHT	20 Het Laatste Oordeel
De Wereld 10	IK BEN HET AL	21 Het Universum

De Grondarcana.

Mijn laatste of, net zo goed, eerste uitgangspunt is dat de spil-arcana in de Tarot samenvalt met deze kern van de I Tjing. Hier vallen de twee kruizen samen. Hier grijpen de twee halve ivoren bollen van de I Tjing en de Tarot in elkaar en vormen zo het wereld-ei, het ivoren kosmische ei van de waarheid. Hiermee hebben we meteen de vier eerste één op één relaties te pakken. De kaarten De Waarheid (+), De Intuïtie (-), Het Universum (21) en De Wereld (10) zijn verbonden met respectievelijk de hexagrammen 1. Het Scheppende, 2. Het Ontvangende, 63. Na de Voleinding en 64. Voor de Voleinding.

Samenvattend heb ik de volgende negen uitgangspunten gegenereerd voor de sleutel van de correlatie tussen I Tjing en Tarot:

A. De I Tjing is gebaseerd op het grondtal 8, de Tarot op het grondtal 9. Ze horen bij elkaar.

B. De I Tjing van de paleis-editie is waar en de Tarot in de herstelde orde is waar.

C. Er is een één op één correspondentie van de 64 hexagrammen met de 40 kleine arcana en 24 grote arcana kaarten.

D. Aan elke hofkaart worden drie hexagrammen verbonden die worden bepaald door de aanliggende kaarten van de twintig kwartetten in de Tarot.

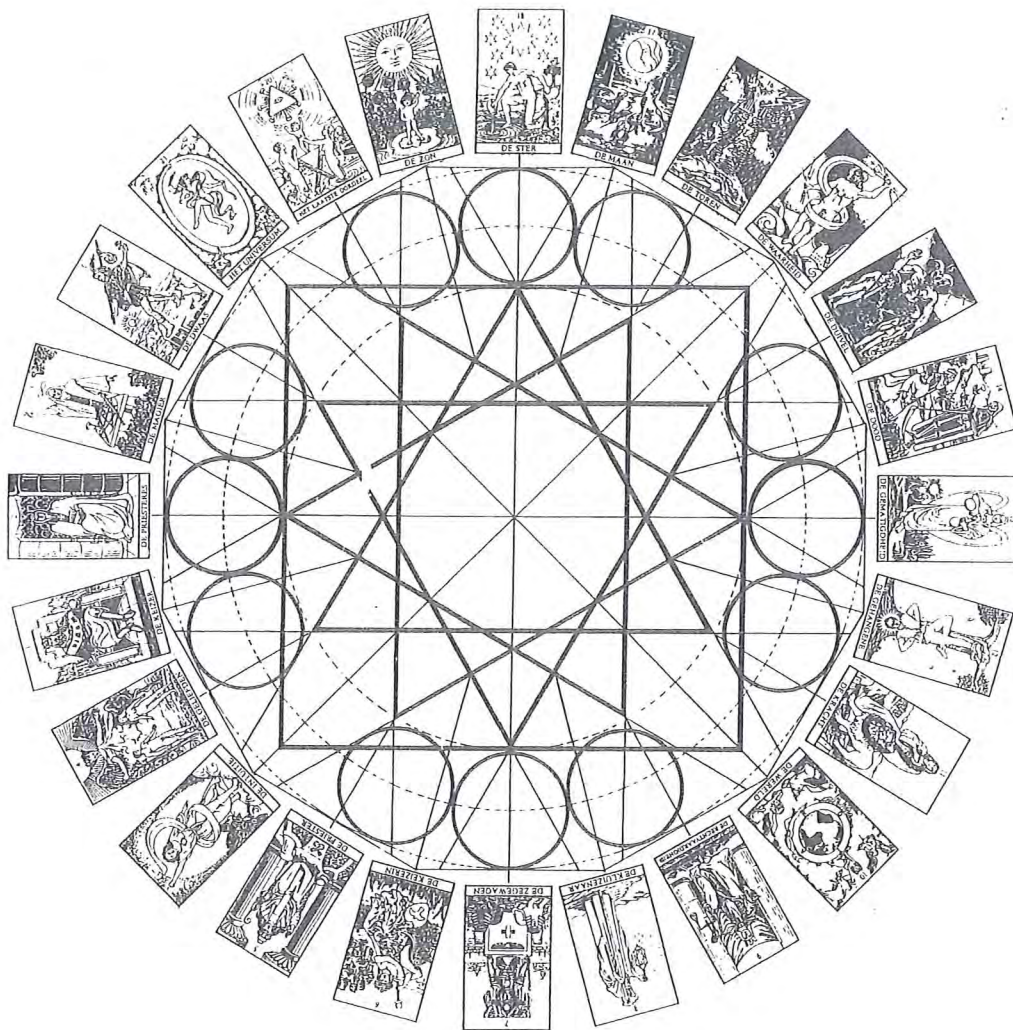
E. Twee spiegel-hexagrammen vallen samen met twee opvolgende oneven en even getallen in de kleine arcana.

G. De azen in de kleine arcana vallen samen met dubbel-hexagrammen.

H. Twee dubbel-hexagrammen zijn gecorreleerd met de extraverte tweeën in de kleine arcana. De introverte tweeën delen één spiegelen paar hexagrammen.

I. Grond-arcana uit de grote arcana delen telkens spiegel-hexagrammen met elkaar.

J. I Tjing en Tarot zijn met elkaar verbonden via de “kern”- I Tjing en de spil-arcana. Samen vormen zij het wereld-ei.

We treden nu in de voetsporen van Hermus Trismegistus en gaan als een ware alchemist aan de slag. We stoken ons oventje op, beachten een kuise houding, nemen de retorten ter hand en gebruiken de zojuist genoemde uitgangspunten als grondstof voor het maken van de steen.

We doen dat in de volgorde van de twaalf verschillende procédés in de tekens van de dierenriem uit het woordenboek van achttiende eeuwse Franse alchemist Dom Pernety (Coudert, 1984, p. 41) te weten:

1. Calcineren (Ram); 2. Stollen (Stier); 3. Fixeren (Tweeling); 4. Oplossen (Kreeft); 5. Digeren (Leeuw); 6. Distilleren (Maagd); 7. Sublimeren (Weegschaal); 8. Scheiden (Schorpioen); 9. Tot een wasachtige substantie maken (Boogschutter); 10. Fermenteren (Steenbok).

Bij voortdurende juiste magische bezweringen en hocus-pocus, pilatus, pas: bij deze leg ik het volgende product op de Smaragden Tafel.

1. Het Scheppende → (+) De Waarheid; 2. Het Ontvangende → (-) De Intuïtie; 3. De Aanvangsmoeilijkheid → 5. De Priester; 4. De Jeugdwaasheid → 0. De Dwaas; 5. Het Wachten → Zwaarden 6; 6. De Strijd → Zwaarden 5; 7. Het Leger → Staven 5; 8. De Aaneengeslotenheid → Staven 6; 9. De Temmende Kracht van het Kleine → Pentagrammen 3; 10. Het Optreden → 4. De Geliefden; 11. De Vrede → 18. De Ster; 12. De Stilstand → 7. De Zegewa-

gen; 13. Gemeenschap met Mensen → 1. De Magiër; 14. Het Bezit van het Grote → 12. De Gehangene; 15. De Bescheidenheid → Zwaarden 10; 16. De Geestdrift → Staven 4; 17. Het Navolgen → Zwaarden 7; 18. Koe, Het Werk aan het Bedorvene → Zwaarden 3; 19. De Toenadering → 17. De Maan; 20. De Beschouwing (De Aanblik) → Bokalen 2; 21. Het Doorbijten → 9. Gerechtigheid; 22. De Bekoorlijkheid → Bokalen 7; 23. De Versplintering → Zwaarden 9; 24. De Terugkeer (Het Keerpunt) → Staven 3; 25. De Onschuld (Het Onverwachte) → 14. De Dood; 26. De Temmende Kracht van het Grote → Staven 9; 27. De Mondhoeken (Voeding) → Bokalen 3; 28. Het Overwicht van het Grote → 13. De Gematigdheid; 29. Het Onpeilbare → Zwaarden 2; 30. Het Zich Hechtende → Staven Aas; 31. De Inwerking (Het Hofmaken) → Bokalen 6; 32. De Duurzaamheid → Pentagrammen 6; 33. De Terugtocht → Staven 10; 34. De Macht van het Grote → 3. De Keizer; 35. De Vooruitgang → 19. De Zon; 36. De Verduistering van het Licht → 8. De Kluizenaar; 37. Het Gezin (De Clan) → Pentagrammen 10; 38. De Tegenstelling → Staven 7; 39. De Hindernis → 11. De Kracht; 40. De Bevrijding → 16. De Toren; 41. De Vermindering → Bokalen 5; 42. De Vermeerdering → Pentagrammen 5; 43. De Doorbraak → 15. De Duivel; 44. Het Tegemoetkomen → Pentagrammen 4; 45. Het Verzamelen → 6. De Keizerin; 46. Het Omhoogdringen → Pentagrammen 2; 47. De Benauwenis (De Uitputting) → Pentagrammen 7; 48. De Waterput → Bokalen 9; 49. De Omwenteling (Het Ruien) → Staven 8; 50. De Spijspot → Pentagrammen 9; 51. Het Opwindende → Zwaarden 1; 52. Het Stilhouden, De Berg → Pentagrammen Aas; 53. De Ontwikkeling → Zwaarden 4; 54. Het Huwende Meisje → Zwaarden 8; 55. De Volheid → 20. Het Laatste Oordeel; 56. De Zwerver → Bokalen 8; 57. Het Zachtmoedige, Het Indringende, De Wind → Staven 2; 58. Het Blijmoedige, Het Meer → Bokalen Aas; 59. De Oplossing → Bokalen 10; 60. De Beperking → Pentagrammen 8; 61. Innerlijke Waarheid → 2. De Priesteres; 62. Het Overwicht van het Kleine → Bokalen 4; 63. Na de Voleinding → 21. Het Universum; 64. Voor de Voleinding → 10. De Wereld.

Nu voor het gemak van het terugzoeken nog van de Tarot naar de I Tjing.

0. De Dwaas → 4. De Jeugddwaasheid; 1. De Magiër → 13. Gemeenschap met Mensen; 2. De Priesteres → 61. Innerlijke Waarheid; 3. De Keizer → 34. De Macht van het Grote; 4. De Geliefden → 10. Het optreden; (-) De Intuïtie → 2. Het Ontvangende; 5. De Priester → 3. De Aanvangsmoeilijkheid; 6. De Keizerin → 45. Het Verzamelen; 7. De Zegewagen → 12. De Stilstand; 8. De Kluizenaar → De Verduistering van het Licht; 9. De Rechtvaardigheid → 21. Het Doorbijten; 10. De Wereld → 64. Voor de Voleinding; 11. De Kracht → 39. De Hindernis; 12. De Gehangene → 14. Het Bezit van het Grote; 13. De Gematigdheid → 28. Het Overwicht van het Grote; 14. De Dood → 25. De Onschuld; 15. De Duivel → 43. De Doorbraak; (+) De Waarheid → 1. Het Scheppende; 16. De Toren → 40. De Bevrijding; 17. De Maan → 19. De Toenadering; 18. De Ster → 11. De Vrede; 19. De Zon → 35. De Vooruitgang; 20. Het Laatste Oordeel → De Volheid; 21. Het Universum → 63. Na de Voleinding; Pentagrammen Aas → 52. Het Stilhouden, De Berg; Pentagrammen 2 → 46. Het Omhoogdringen; Pentagrammen 3 → 9. De Temmende Kracht van het Kleine; Pentagrammen 4 → 44. Het Tegemoetkomen; Pentagrammen 5 → 42. De Vermeerdering; Pentagrammen 6 → 32. De Duurzaamheid; Pentagrammen 7 → 47. De Benauwenis (De Uitputting); Pentagrammen 8 → 60. De Beperking; Pentagrammen 9 → 50. De Spijspot; Pentagrammen 10 → 37. Het Gezin (De Clan); Staven Aas → 30. Het Zich Hechtende, Het Vuur; Staven 2 → 57. Het Zachtmoedige, Het Indringende; Staven 3 → 24. De Terugkeer (Het Keerpunt); Staven 4 → 16. De Geestdrift; Staven 5 → 7. De Strijd; Staven 6 → 8. De Aaneengeslotenheid; Staven 7 → 38. De Tegenstelling; Staven 8 → 49. De Omwenteling (Het Ruien); Staven 9 → 26. De Temmen-

de Kracht van het Grote; Staven 10 → 33. De Terugtocht; Bokalen Aas → 58. Het Blijmoedige, Het Meer; Bokalen 2 → 20. De Beschouwing (De Aanblik); Bokalen 3 → 27. De Mondhoeken (Voeding); Bokalen 4 → 62. Het Overwicht van het Kleine; Bokalen 5 → 41. De Vermindering; Bokalen 6 → 31. De Inwerking (Het Hofmaken); Bokalen 7 → 22. De Bekoorlijkheid; Bokalen 8 → 56. De Zwerver; Bokalen 9 → De Waterput; Bokalen 10 → 59. De Oplossing; Zwaarden Aas → 51. Het opwindende; Zwaarden 2 → 29. Het Onpeilbare; Zwaarden 3 → 18. Koe, Het Werk aan het Bedorvene; Zwaarden 4 → 53. De Ontwikkeling; Zwaarden 5 → 6. De Strijd; Zwaarden 6 → 5. Het Wachten; Zwaarden 7 → 17. Het Navolgen; Zwaarden 8 → 54. Het Huwende Meisje; Zwaarden 9 → De Versplintering; Zwaarden 10 → 15. De Bescheidenheid.

Nu de Hofkaarten die ieder drie hexagrammen verbinden met de drie tarotkaarten in het desbetreffende kwartet.

Pentagrammen Schildknaap → 4. De Jeugdwaasheid & 52. Het Stilhouden, De Berg & 46. Het omhoogdringen; Pentagrammen Ridder → 13. Gemeenschap met Mensen & 9. De Temmende Kracht van het Kleine & 44. Het Tegmoetkomen; Pentagrammen Koningin → 61. Innerlijke Waarheid & 42. De Vermeerdering & 32. De Duurzaamheid; Pentagrammen Koning → 34. De Macht van het Grote & 47. De Benauwenis & 60. De Beperking; Staven Schildknaap → 36. De Verduistering van het Licht & 38. De Tegenstelling & 49. De Omwenteling (Het Ruien); Staven Ridder → 12. De Stilstand & 7. Het Leger & 8. De Aaneengeslotenheid; Staven Koningin → 45. Het Verzamelen & 24. De Terugkeer (Het Keerpunt); Staven Koning → 3. De Aanvangsmoeilijkheid & 30. Het Zich Hechtende, Het Vuur & 57. Het Zachtmoedige, Het Indringende; Bokalen Schildknaap → 39. De Hindernis & 58. Het Blijmoedige, Het Meer & 20. De Beschouwing (De Aanblik); Bokalen Ridder → 14. Het Bezit van Het Grote & 27. De Mondhoeken (Voeding) & 62. Het Overwicht van het Kleine; Bokalen Koningin → 28. Het Overwicht van het Grote & 41. De Vermindering & 31. De Inwerking (Het Hofmaken); Bokalen Koning → 25. De Onschuld (Het Onverwachte) & 22. De Bekoorlijkheid & 56. De Zwerver; Zwaarden Schildknaap → 35. De Vooruitgang & 17. Het Navolgen & 54. Het Huwende Meisje; Zwaarden Ridder → 11. De Vrede & 6. De Strijd & 5. Het Wachten; Zwaarden Koningin → 19. De Toenadering & 18. Koe, Het Werk aan het Bedorvene & 53. De Ontwikkeling; Zwaarden Koning → 40. De Bevrijding & 51. Het Opwindende & 29. Het Onpeilbare.

Hiermee zijn alle kaarten van de Tarot op een verfijnde systematische wijze verbonden met alle hexagrammen van de I Tjing. De gebruikte sleutel is mooi in zijn eenvoud. Wat staat er ook weer gegraveerd in de rand van de Smaragden Tafel? “Het is waar! Het is zeker! Het is de volle waarheid!” onder het motto “zo boven, zo beneden”. “Gij zult de Aarde scheiden van het Vuur, het subtiele van het grove, voorzichtig met groot vernuft”. Dat is de alchemistische opdracht.

Wellicht ziet u door de bomen het bos niet meer of door het bos geen enkele boom. Is dit nu de steen? Kan hiermee van lood goud gemaakt worden? Dat moet getoetst worden op de toetssteen van de waarheid. Maar we zijn nog niet klaar. We moeten nog twee procédés uit de tekens van de dierenriem doorlopen, te weten: 11. Verveelvoudigen (Waterman); 12. Projecteren (Vissen). Dat doen we in de laatste twee hoofdstukken.

6. Tweede vergelijk

Als jongetje van zeven zat ik op een protestantse lagere school. Ik leerde daar dat het Christendom de enige ware Godsdienst was, de katholieken deugden niet en de heidenen al helemaal niet. Dat werd uitgesponnen in een boekje over de zending in Afrika waar het boze voorbeeld van bosgoden en de verachtelijke verspreiding van de (katholieke) missie breed werd uitgemeten. Gelukkig gaven ze voorbeelden van beide slechte geloven, die vanzelfsprekend honend werden afgedaan als satanische afgoderij. Die voorbeelden uit het boekje spraken mij wel aan. Ik vond dat wel leuk al die bosgoden en die katholieke heiligen. Zonder daar diepzinnig over te doen, leek het mij allemaal hetzelfde. Ik waagde het niet om te uiten dat ik het wel leuk vond. Ik keek wel uit. Je werd letterlijk of figuurlijk vermoord door godsdienstverschillen, zoveel had ik wel in de gaten.

De mens is onverbetelijk religieus, ik ook. Als tiener verdiepte ik mij in de wereld-godsdiensten en las daarover van alles en nog wat, waaronder een historisch overzicht (Van der Leeuw, 1956). Dat maakte een diepe indruk op mij, omdat niet alleen werd beschreven waarin iedere godsdienst zich onderscheidt van de ander, maar ook wat ze met elkaar gemeen hebben. Mijn kinderlijk vermoeden dat godsdiensten samen vielen werd bevestigd door hoog en zeer geleerde wetenschappers.

Maar de instituties, de kerken, bevielen me niks. Al die vervloekte kerken die elkaar bestrijden om het ware inzicht en het ware geloof. Kwaad werd ik omdat iedere kerk je tegemoet treedt in medemenselijkheid, maar zodra je binnen bent laten ze je in de kou staan. Zodra je binnen bent wordt de medemenselijkheid omgebogen in het zoeken en beminnen van God buiten jezelf. Dat kan dus niet, God zoeken buiten jezelf, daar gaat het fout. Allengs besloot ik dat ik religieus wilde blijven, kennis wil nemen van iedere ware beweging, maar in laatste instantie alleen mijn eigen autoriteit erken. Ik werd agnost, dat bracht rust.

Wat mij steeds opnieuw verbaast is dat al die kerken toch een belangrijke rol spelen in het verkondigen van de Grote Leer. De schrijvers van het bovenvermelde boekje uit mijn kindertijd hadden een heel andere intentie, maar door hun voorbeelden maakten ze mij bewust van een beginnend inzicht.

Onlangs bracht de Rooms Katholieke kerk in Nederland de oude school-catechismus van 1948 opnieuw uit (Anonymus, 1997). Gelijk maar aangeschaft want het is een inzicht brengend werkje dat ik weer eens in handen wil nemen. Alleen al zo'n oefening van berouw, een prachtige bezweringsformule. Omdat ik nogal eens zondig heb ik hem indertijd maar van buiten geleerd¹⁴, dat was wel zo handig (ik heb mezelf wel eens flink wat genade moeten geven). De catechismus gebruikt de oude stijlfiguur van vraag en antwoord die Plato al hanteerde voor de woorden van Socrates en die ook gebruikt wordt in het Gnostische Corpus Hermeticum (Van den Broek en Quispel, 1996) en de Asclepius (Quispel, 1996). In feite draagt de Roomse kerk met de catechismus nog steeds delen van het Gnostische denken uit,

¹⁴Oefening van Berouw: Mijn Heer en Mijn God, ik heb spijt van mijn zonden, omdat ik uw straffen heb verdiend, maar vooral omdat ik u, mijn grootste weldoener en hoogste goed, heb beledigd in gedachten woord en daad. Ik beloof, met behulp van uw genade, mijn leven te beteren en niet meer te zondigen. Heer wees mij zondaar genadig!

een denken dat ze met vuur en zwaard heeft trachten uit te roeien.

Als Tarotist kom je niet om de Gnosis heen, je moet hem aanzien. Deze opmaat heb ik nodig om een verband te leggen tussen Tarot en I Tjing. In hoofdstuk 3 koester ik de opvatting dat de Tarot door de Katharen is ontworpen na het dramatische voorval in 1244. In hoofdstuk 2 hebben we gezien dat de I Tjing mogelijk al 5000 jaren oud is, maar dat de Paleis-editie (althans delen daarvan) terug gaat naar het commentaar van Confucius pakweg 2500 jaar geleden. In het vorige hoofdstuk hebben we de I Tjing en de Tarot met elkaar verbonden en geconstateerd dat zij samen een kosmisch ei vormen. Er zit een tijdsverschil van tenminste 1250 jaar tussen deze historische gegevens. Hoe kunnen ze dan samen zijn ontworpen?

De opvatting dat de Katharen de Graal in de Tarot hebben vastgelegd, zegt nog niets over de herkomst van de Graal. De Katharen bedreven Gnosis. De Gnosis is zeker 2500 jaren oud (Slavenburg, 1996). In de Graal zit het Gnostisch weten. Dit Gnostisch weten is vertaald in de Tarot. Het Gnostisch weten en daarmee de Tarot is dus al zeker 2500 jaren oud. Deze coïncidentie laat dus heel goed de mogelijkheid van een gemeenschappelijke bron open. Zoals gezegd, de agnostische opvatting dat we de eerste oorzaak niet kunnen weten, dat wil zeggen niet (natuur-)wetenschappelijk kunnen bewijzen, geldt ook hier. Bewijzen kunnen we niets, maar het is niet in strijd met historische gegevens dat de Tarot en I Tjing zich beide uit dezelfde bron ontwikkeld kunnen hebben. Maar het is ook niet zo belangrijk. Het beschreven verband is er nu en bestaat dus.

We gaan terug naar de gevonden vergelijken. Het is in dit bestek ondoenlijk alle kaarten en alle hexagrammen uitputtend te behandelen. Daarom word volstaan met het geven van enkele illustratieve voorbeelden.

Banzhaf wijst het Scheppende en het Ontvangende toe aan respectievelijk De Magiër en de Hoge priesteres. Dat is geen slechte toewijzing. Als ik de kaarten Intuïtie en Waarheid niet kende was ik daar ook mee begonnen. Het leert ons dat de nummers 1 en 2 van de grote arcana nog zo dicht bij hun oorsprong zijn dat het ze er bijna mee samen vallen. Dat geldt in feite voor alle enen en tweeën. Alle enen en tweeën zijn echter niet identiek, anders hadden we geen 5 verschillende kaarten voor beide getallen in de Tarot om ze uit te drukken. Met behulp van de ontwikkelde sleutel is het mogelijk meer specifiek het karakteristieke verschil tussen de verschillende enen en tweeën tot uitdrukking te brengen in relatie met de hexagrammen. Daardoor worden de dimensies van zowel Tarot als I Tjing verrijkt met elkaars specifieke beelden, hetgeen het gehele doorvoelen en doorweten van zowel kaarten als hexagrammen ten goede komt.

In hoofdstuk 5 is de Magiër toegekend aan Gemeenschap met Mensen, de Priesteres aan Innerlijke Waarheid, Pentagrammen Aas aan het Stilhouden (de Berg), Staven Aas aan het Zich Hechtende (het Vuur), Bokalen Aas aan het Blijmoedige (het Meer), Zwaarden Aas aan het Opwindende (de Schok, de Donder), Pentagrammen 2 aan het Omhoogdringen, Bokalen 2 aan de Beschouwing (de Aanblik), Staven 2 aan het Zachtmoedige (het Indringende) en Zwaarden 2 aan het Onpeilbare. Deze 20 beelden staan dus voor de enen en de tweeën. Het is niet mogelijk om het hier uit te schrijven, maar als deze beelden worden beproefd op hun onderlinge hechtheid dan geven ze een verrassend compleet beeld en aanleiding tot verfrissende inzichten. Het is een hechte set in tegenstelling tot de set uit hoofdstuk 4. U kunt dit zelf uitproberen.

Nemen we nu een kwartet onder de loupe, bijvoorbeeld de Toren, Zwaarden Aas, Zwaarden 2. en Zwaarden Koning. Op de volgende bladzijde heb ik de vier kaarten nog eens bij elkaar gezet (de kwartetten zijn terug te vinden in de bijgevoegde mandala van tachtig kaarten). Bij de Toren hoort de Bevrijding, bij Zwaarden Aas hoort het Opwindende (de Schok, de Don-

ROAT

16

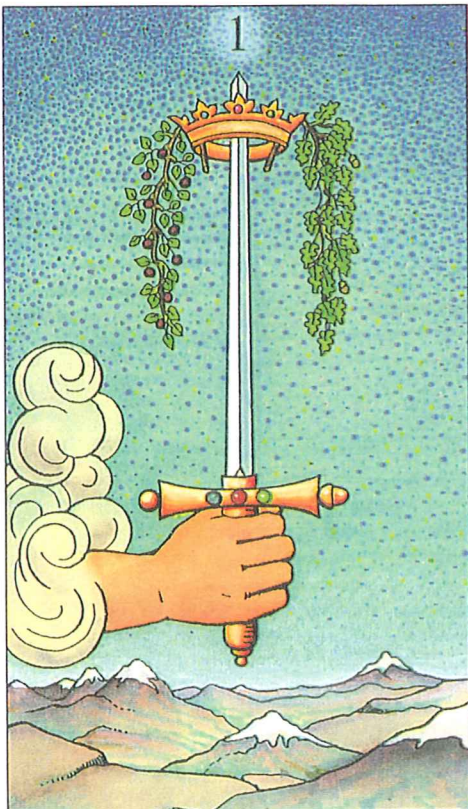

DE TOREN

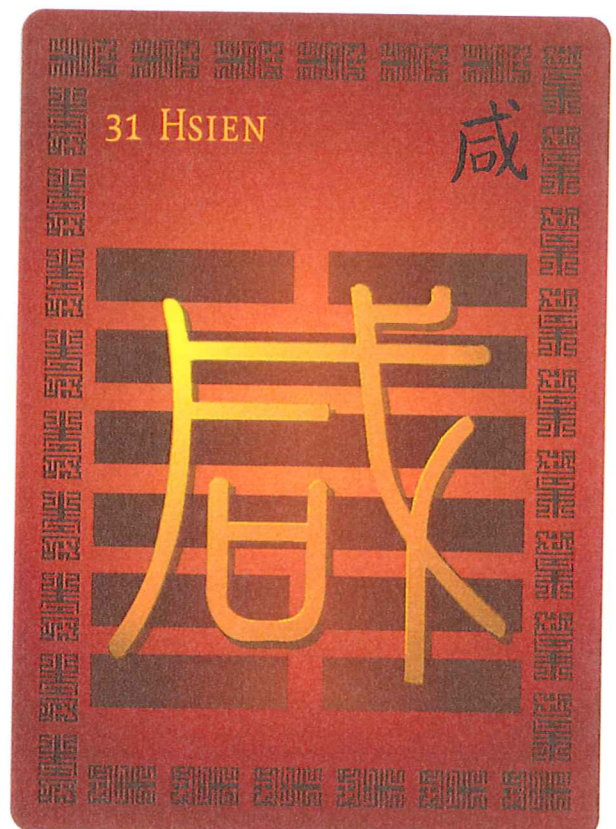
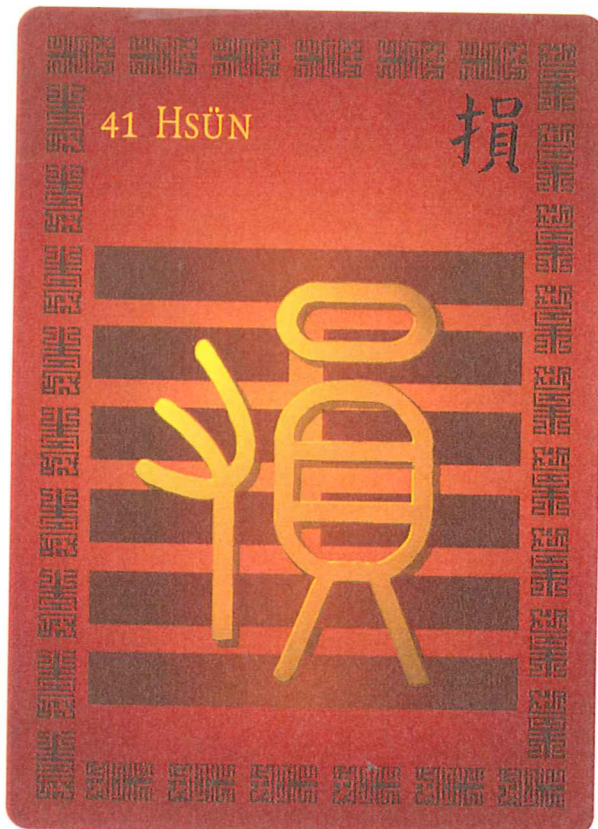
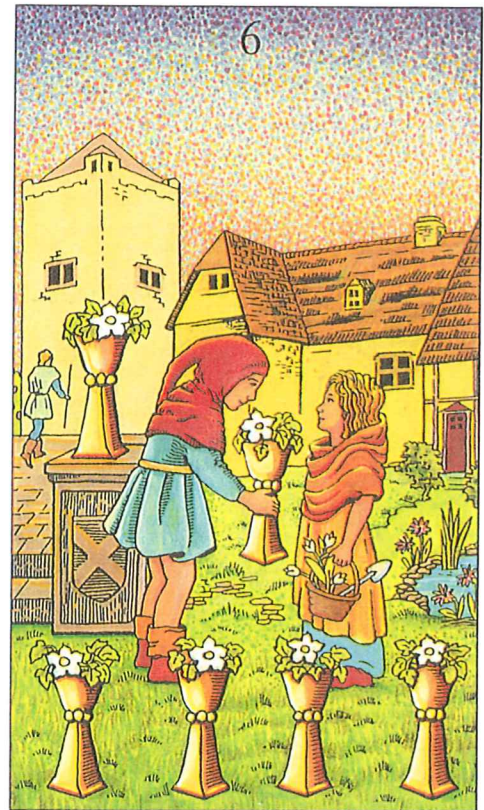
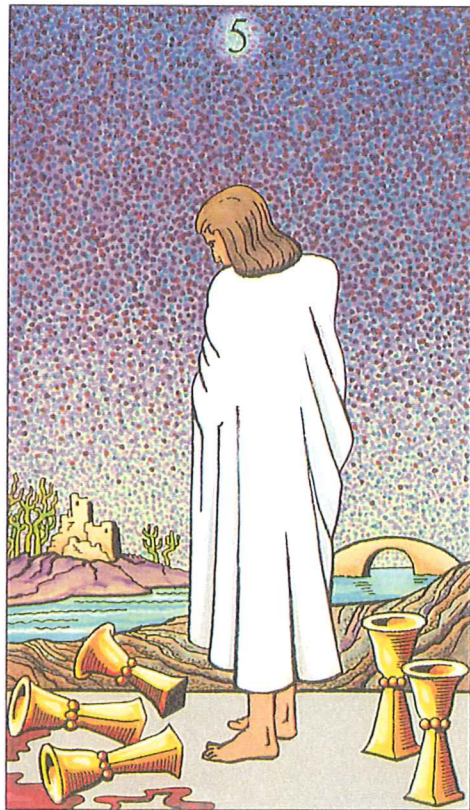
KONING VAN ZWAARDEN

1

2

der), bij Zwaarden 2 het Onpeilbare en bij de Zwaarden Koning al deze drie hexagrammen. Met de drie verkregen hexagrammen wordt de Zwaarden Koning goed gekarakteriseerd, proeft u zelf maar. Aardig is om op te merken dat Banzhaf de Toren verbindt met het Opwindende. Zoals eerder opgemerkt zijn alle kaarten te verbinden met alle andere, in de kwartetten hebben ze elkaar echter direct bij de hand, zijn ze zeer hecht met elkaar verbonden. Banzhaf heeft zich dus goed ingeleefd in deze kaart. De Toren is hecht verbonden met het Opwindende en ook met het Onpeilbare. Zijn essentie is echter de Bevrijding. Hexagram 19, de Toenadering, die Banzhaf aan Zwaarden 2 koppelt, is daarentegen te ver gezocht en vormen niet wederzijds elkaars essentie. Natuurlijk, iedere kaart is aan iedere kaart en ieder hexagram te binden, maar de volgorden, nummers, kleuren en beelden zijn er niet zomaar. Ook in de I Tjing is de structuur en opvolging van hexagrammen niet zomaar. In een legging maak je afhankelijk van vraag, soort legging en situatie iedere binding die je ziet. We zijn echter op dit moment niet aan het leggen, maar twee hermetische systemen aan elkaar aan het koppelen. Dat vergt spelregels van heel andere aard en niveau dan de spelregels van het leggen.

Bekijken we nu een paar spiegel-hexagrammen met twee opeenvolgende kaarten uit de kleine arcana die er bij horen. We nemen daarvoor Bokalen 5 en 6 die zijn verbonden met 41, de Vermindering (berg boven, meer onder), en 31, de Inwerking, het Hofmaken (meer boven, berg beneden).

In hoofdstuk 4 is in het eerste vergelijk de tekst van de beelden omschreven in de vertaling van Wilhelm. Bij het divineren staat evenwel het Oordeel voorop. Ik geef de hexagrammen 41 en 31 het Oordeel weer met de woorden van Wilhelm: 41. De Vermindering, Het Oordeel: Vermindering verbonden met oprechtheid Bewerkt verheven heil zonder blaam. Men kan daarin standvastig zijn. Bevorderlijk is het iets te ondernemen. Hoe voert men dat uit? Twee kleine schoteltjes mag men gebruiken voor het offer; 31. De Inwerking (Het Hofmaken), Het Oordeel: De Inwerking. Welslagen. Bevorderlijk is standvastigheid. Een meisje nemen brengt heil.

De kaarten van bokalen 5 en 6 vindt u op de vorige bladzijde. Ik heb ze afgebeeld samen met de twee hexagrammen die erbij horen in de orakelkaarten van Blok. U ziet in die laatste twee kaarten op de voorgrond als hoofdbeeld de oorspronkelijk Chinese tekeningen van de hexagrammen en rechtsboven, naast de Chinese naam in ons alfabet, de naam van het hexagram in het huidige Chinese schrift (dat is afgeleid uit de oude tekeningen). In het bijbehorende boekje staat een nadere uitleg van die tekeningen gegeven, interessant om kennis van te nemen. We nemen echter de uitleg in rond Nederlands die Blok aan de kaart geeft, het Oordeel dus (Blok, 1996, p. 59 & 48).

41, de Vermindering (Blok noemt het Afnemen):

“Aan een drukke zenuwslopende periode lijkt spoedig een einde te komen. Je hebt je misschien tot het uiterste moeten inspannen en gedacht dat je het nooit zou halen, maar het einddoel komt spoedig in zicht. Je zult jezelf dan kunnen feliciteren en alle teugels laten vieren. Aarzel niet de vruchten van je inspanningen te plukken. Hoe groter de strijd is geweest, hoe zoeter ze smaken;”

31, de Inwerking, het Hofmaken (Blok noemt het Een Geheel):

“Om de eenheid in relaties tussen delen die een geheel moeten vormen te bewaren, zijn zelfwerkzaamheid, kracht en energie nodig. De hellebaard is een typisch mannelijk wapen, de sikkel en maan staan voor de specifieke kracht van de vrouw. De verwonding geeft aan dat beide partijen een offer moeten brengen om de eenheid te bewaren. Alleen als je in staat bent zowel te geven als te nemen en in een relatie of samenwerkingsverband jouw specifieke kracht of energie in te brengen, zijn duurzaam succes en bestendigheid verzekerd.”

Er gaan trainen van gedachten door mijn hoofd. De verwonding kan ook slaan op de gebroken

heelheid van het kind die in de eerste zeven jaren zijn toegebracht en later weer hersteld moet worden door jezelf. Ik schrijf mijn gedachten echter niet verder uit. Kijkt u zelf maar naar de betekenissen van deze twee hexagrammen en twee kaarten en laat uw associatie-vermogen er maar op los. Het opent over en weer nieuwe dimensies. Maar ik moet zo af en toe glimlachen als ik deze twee tarotkaarten tegenkom. Bij Bokalen 5 denk ik dan 'o ja, die twee bekers kunnen ook twee schoteltjes zijn'. Bij bokalen 6 denk ik met ontroering dat het ook hofmaken kan betekenen, een meisje nemen brengt heil.

De tekst van Wilhelm komt natuurlijk veel dichter bij de oorspronkelijke betekenis. Hij is echter toegankelijker voor de meeste mensen dan de uitleg die Blok er aan geeft. Die uitleg is weliswaar concreet en waar, maar door zijn concreetheid, die los staat van de orakeltekst, beperkt in zijn vermogen tot volle uitleg. De oorspronkelijke orakelteksten zijn duisterder en daardoor opener voor het vinden van de volle betekenis van ieder hexagram. Voor nieuwe, aan onze tijd aangepaste interpretaties zul je steeds naar de bron moeten, eigenlijk naar het Chinees dus. Dat laatste is voor mij niet weggelegd. Gelukkig komen er hoe langer hoe meer zuivere vertalingen van de orakelteksten, ook in het Nederlands. De prachtige vertaling van Ritsema en Karcher is daar een treffend voorbeeld van, een wonder van schoonheid. Met deze bron komen weer vele nieuwe nabij- en vergezichten binnen bereik.

We bezien ook nog een grondarcanum met de daarbij behorende spiegel-hexagrammen. We nemen daarvoor 6, de Keizerin, en 17, de Maan, die zijn verbonden met 45, het Verzamelen (boven meer, onder aarde) en 19, de Toenadering (aarde boven, meer beneden). De tekst van Wilhelm: Het Oordeel 45. In vertaling van Wilhelm: 45. Het Verzamelen, Het Oordeel: Het Verzamelen. Welslagen. De Koning nadert zijn tempel. Bevorderlijk is het, de grote man te zien. Dat brengt welslagen. Bevorderlijk is standvastigheid. Grote offers brengen schept heil. Bevorderlijk is het, iets te ondernemen; 19. De Toenadering, Het Oordeel: De Toenadering heeft verheven welslagen. Bevorderlijk is standvastigheid. Komt de achtste maand, dan betekent dat onheil.

Nu de nieuwe vertaling ((Ritsema & Karcher, 1997, p. 249 & 484).

45, Verzamelen, Beeld van de situatie:

Verzamelen: welslagen.

De Koning stelt zich voor een tempel te bezitten.

Grote mensen zien is nuttig.

Gunstig antwoord. Grote offerdieren benutten is zinvol.

Bezitten van een richting om te gaan is gunstig.

19, Naderen, Beeld van de situatie:

Naderen: fundamenteel welslagen, gunstig antwoord.

Het eindigt in de achtste maand: er is een valkuil.

De vet gedrukte woorden zijn de orakeltekst, die zijn dus belangrijk bij het schouwen. De auteurs lichten ieder woord nog toe, wij doen dat maar beperkt voor drie woorden 'eindigen in', 'achtste' en 'maan'. We kijken dus naar de kaarten en beide meer correcte orakelteksten. In de tabel op bladzijde 29 zien we dat de staat van de ziel in dit grondarcanum 'IK VERZAMEL' is. De Keizerin is aan het hexagram Verzamelen gekoppeld, wat een mooie coïncidentie. De Maan heeft twee gezichten, de lichte zijde en de donkere zijde en komt letterlijk in de tekst van Naderen tot uitdrukking. Het fundamentele gunstige is de lichte zijde, de valkuil vertegenwoordigt het donkere, het "Medea"-aspect of Lilith zo u wil.

Eindigen, CHIH: top, einde; overtreffende trap. **Acht**, PA: achtste; getal voor belangrijke zaken: acht trigrammen, acht onsterfelijken, acht windrichtingen. **Maan**, YÜEH: de maan zelf en maanmaand; Yin waarbij de zon Yang is.

Ik zeg hier verder niets meer over, maar attendeer nog op een ander aspect. We weten dat

Yang en Yin in elkaar zijn besloten en bij voortdurend veranderen in elkaar overgaan. Dat is dan ook zo in een grondarcanum en bij een opeenvolging van oneven en even in de kleine arcana. Ze gaan steeds in elkaar over. De Keizerin gaat over in de Maan en andersom. Bokalen 5 gaat over in bokalen 6 en andersom. In de bijbehorende spiegel-hexagrammen komt dit 'zo boven, zo beneden' beginsel onmiddellijk tot uitdrukking in de wisseling van beide trigrammen: beneden wordt boven, boven wordt beneden. Bij het Divineren zullen de meeste goede kaartleggers zich amper bewust zijn van deze grondregels, maar passen het onbewust toe in het duiden. Mooi is dat het volstrekt helder wordt nu de I Tjing en Tarot aan elkaar zijn gekoppeld.

Hier eindig ik mijn directe vergelijking tussen de hexagrammen en kaartbeelden. We zouden alle kwartetten, grondarcana en oneven/ paren moeten aflopen voor een volledig beeld. Ik volsta echter met deze greep. Het moge duidelijk zijn dat het werkt, en dat het goed (goud) werkt. We kunnen inderdaad verveelvoudigen en projecteren, we hebben de steen.

Als kind van zeven speelde ik met andere kinderen op straat in een achterbuurt van Nijmegen. Er waren geen auto's en fietsen hadden we niet. Onze ouders hadden weinig tot niets en nog minder dan dat aan ons te bieden, maar de straat was van ons. We speelden vele spelletjes met elkaar. Een geliefd spelletje was kruipje doorje. We gingen met zijn allen in een rij staan. In paren tegenover elkaar met de gezichten naar elkaar toe. We strekten de armen voor ons uit en verstrengelden onze vingers in de vingers van de ander. We vormden een soort levende tunnel. De achterste twee in de rij moesten door die tunnel kruipen, de een pas als de ander er weer uit was. De partner van de tunnelkruiper liep steeds om de rij heen om de kruiper aan te moedigen. De tunnelkruiper werd door ons tunnelvormers behoorlijk gehinderd en gemoles-teerd. Sommige tunnelvormers moesten zelfs af en toe streng tot de orde worden geroepen (op straffe van uitsluiting van het spel), want er waren flinke ettertjes bij. Uiteindelijk kwam je de tunnel wel door. Je ging dan met zijn tweeën vooraan aan de tunnel staan om een nieuw tunnel-element te worden. Het achterste paar in de rij moest er dan weer één voor één door-heen totdat iedereen aan de beurt was geweest. Dan begon het opnieuw, en opnieuw en opnieuw, eindeloos lang. We zongen daar in krachtige cadans een liedje bij dat ik nog steeds ken, misschien kent u het ook in dezelfde woorden of in een andere versie:

Witte zwanen, zwarte zwanen
Wie gaat er mee naar Engeland varen?
Engeland's poort is gesloten
en de sleutel is gebroken
*en er is geen ene smit in het land
die de sleutel maken kan.*
Kruip dore, kruip dore
van achtere naar vore.

Witte zwanen, zwarte zwanen
Wie gaat er mee naar Engeland varen?
Engeland's poort is gesloten
en de sleutel is gebroken
*Wie de sleutel maken kan
begint dan weer van voren af an.*
Kruip dore, kruip dore

van achtere naar vore.

De versmade Steen, hij is overal (zie bladzijde 9 en 10), op het water, in de lucht, in achterbuurten, overal, maar niemand ziet hem. Ziet u het? De in zijn eigen staart bijtende slang, het wereld-ei, de heen- en weergang in de levensboom van Kether naar Malkuth, Het “kern”-hexagram van de I Tjing, Odin aan de Boom, het Keltisch Kruis, enzovoort, enzovoort. Het is ons met de paplepel ingegeven en we zongen er als kind al over.

De sleutel van negen uitgangspunten in deze verhandeling is al spelend ontstaan. Weer moest ik door de tunnel van genot, hinder en pijn die we al kennen sinds onze conceptie en baring. Maar ik heb hem, ik mag naar Engel-ei-land Avalon en kan weer netjes in de rij gaan staan om anderen te kneden. De hier gevonden sleutel heet voortaan de sleutel van Schoof. En ik begin weer van vore af an.

7. Afronding

It is geen catechismus. Wel gaan we hier met het aloude spel van vraag en antwoord de losse eindjes die in het voorafgaande zijn blijven liggen, aan elkaar knopen. We zijn in onze zoektocht nu wel in rustig vaarwater terecht gekomen.

Doet het er echt niet toe met welke set kaarten je divineert?

Het doet er niet toe. Wel zijn er randvoorwaarden. De duider moet zuiver zijn en het systeem dat hij speelt goed beheersen wil de waarheid eruit komen. Op zich is ieder werkend systeem hermetisch. Ieder systeem is inpasbaar binnen de I Tjing en de Tarot. Echter, niet ieder systeem valt er in zijn onderscheidingen volledig mee samen. De exercitie die hier is uitgevoerd kan alleen maar omdat we hier twee oer-interpretaties te pakken hadden.

Is het zinvol om divinatie systemen met elkaar te vergelijken.

Het kan zin hebben, maar dat is niet altijd het geval en het mag altijd. In dit geval had het zin. Het was mij nooit gelukt met het Rider/Waite/Smith deck, ik zou verdwaald zijn. Opmerkelijk is het dat dit meest beroemde en meest gebruikte deck ter wereld juist de relatie met Kabbalah en andere systemen heeft losgelaten. Het heeft talloze mensen geïnspireerd en is vele malen zuiver toegepast. Maar de Steen is overal, zelfs in kinderliedjes. Het doet er dus niet toe welke set wij gebruiken bij het kaartleggen zoals we net gezien hebben. Maar bij het samenvoegen van de twee halve ivoren bollen tot het wereld-ei doet het er alles toe, dat gaat alleen met oer-interpretaties en die hadden we hier.

Kunnen wij in het Westen de I Tjing wel goed raadplegen?

Dat kunnen we, hoewel de Tarot veel dichterbij ons staat. Er is in dit tijdperk een enorme vertaalslag van de Grote Leer aan de gang. De I Tjing en de Tarot behoren tot deze Grote Leer. De I Tjing is doorgedrongen tot velen, ook in Nederland. De orakelkaarten van Blok zijn heel inzichtelijk en werken terwijl je er niet de kunst van het construeren en interpreteren van de hexagrammen voor hoeft te kennen. Het geeft een beperkte blik, maar die eenvoud kan goed werken in sommige situaties, bijvoorbeeld in een moment of periode van verwarring. Je kunt er dus niet alles mee doen, zo mis ik de lijnen. Die lijnen zijn weer wel goed te raadplegen in het overzicht van Marshall die de hexagrammen en veranderlijke lijnen in eenvoudige taal heeft omgezet. Ook dit werkt en is goed bruikbaar voor degenen die zich verder niet in het orakel willen verdiepen. Het heeft vanzelfsprekend niet de volle diepgang van het Chinese orakel. Die diepgang wordt al benaderd in het werk van Wilhelm dat voor velen toch een te duister karakter heeft. Het orakel is wel heel dichtbij gekomen door de vertaling en concordantie van Ritsema en Karcher. Zonder Chinees te kennen kunnen we nu de orakelteksten in onze eigen taal goed raadplegen. Het zal ook niet voor iedereen toegankelijk zijn en dus een werk voor liefhebbers blijven.

Deze verhandeling draagt ook bij tot het inzichtelijk maken. De gevorderde tarotist die de I Tjing niet of amper kent, kan zich relatief snel de I Tjing eigen maken door het gebruik van de hier gepresenteerde correlatie. Andersom kan de doorgewinterde i-tjinger die de Tarot niet kent zich relatief snel de Tarot kunnen eigen maken.

Wat is de Grote Leer?

De Grote Leer is dat God zowel in jezelf zit als in de ander als in alle leven als in alle dingen als in het Heelal.

Wat doen we met een dogma?

In hoofdstuk 3 onder noot 7 is in het voorbijgaan opgemerkt dat elk dogma de waarheid bevat. Het Dogma van de Pauselijke Onfeilbaarheid in de Rooms Katholieke traditie bijvoorbeeld is waar. Als wij spreken vanuit het volle gezag van de Hoge priester in ons dan zijn wij onfeilbaar.

Voor deze uitleg was ik in de hoogtijdagen van de Inquisitie door de geliefde broeders van de Dominicanen onmiddellijk op de brandstapel gesleurd. Nu wil ik er alleen maar mee zeggen dat ieder dogma op zijn waarheid moet worden bekeken.

Waarom wordt Hermus Trismegistus de Driewerf Grote genoemd?

De I Tjing bevat de volledige waarheid en is in zichzelf besloten. De Tarot bevat de volledige waarheid en is in zichzelf besloten. I Tjing en Tarot vormen samen het ivoren kosmische ei dat de hele waarheid omvat en in zichzelf volmaakt en besloten is. Deze drievoudige waarheid was Hermes Trismegistos bekend. Daarom heet hij de Driewerf Grote. Atlantis bestaat. Het is in ons. Zo zit de waarheid in elkaar. Hij is altijd in drieën. En ieder van die drie is volmaakt en bevat de volle waarheid. De bovenaardse driehoek van de Levensboom in de Kabbalah is daar ook een voorbeeld van, net zo als: Tao → Yang & Yin.

Is de hier gevonden sleutel van Schoof en vergelijking van beelden tussen Tarot en I Tjing de enige echte Steen der wijzen?

Ja, het is de enige echte. De sleutel is Yang, de beeldvergelijkingen zijn Yin. Maar als u een eigen Steen wilt maken moet u dat zeker doen. Ik zal ook niet aarzelen een nieuwe Steen te maken zodra dat nodig is. U moet het verkregen product na het gebruik van de steen wel toetsen op de toetssteen van de bittere en onverbiddelijke waarheid, want veel goud is schijn-goud. Bitter is het als het geen goud blijkt te zijn. Onverbiddelijk is het als het wel goud is. Je hoeft er niet om te bidden. Het blijkt, het is gewoon zo.

Maar de Graal, de Steen is overal en in ieders bezit. Wij zijn allemaal koning voor eens en altijd, al zien we dat vaak niet. Ofschoon weinigen het doen, kan in feite iedereen zijn eigen ridders uitzenden voor een zoektocht naar de Graal. Van de vele ridders die je ter beschikking staan zijn er maar weinigen die het kunnen, willen of durven. Om precies te zijn drie: eentje die het kan, eentje die het wil en eentje die het durft. Zo ga je op stap.

Deze verhandeling is geschreven in december 1997 en januari 1998. Halverwege december verliet plotsklaps (en onverwacht voor beiden) mijn geliefde waar ik vijf jaar mee samenwoonde het huis. Deze verhandeling is geschreven in de trance van de pijn van dit afscheid en daarom aan Mientje opgedragen.

Dit is het einde van deze zoektocht. We meren af, zetten het ontvankelijke weer uit ons hart en gaan rustig slapen zodat het scheppende zijn werk weer kan doen.

Malden, 23 januari 1998.

Literatuurreferenties

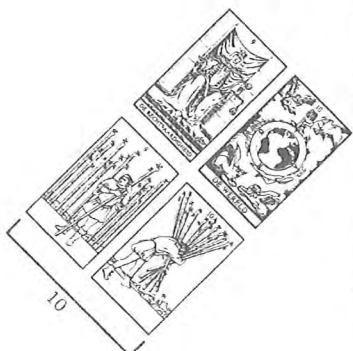
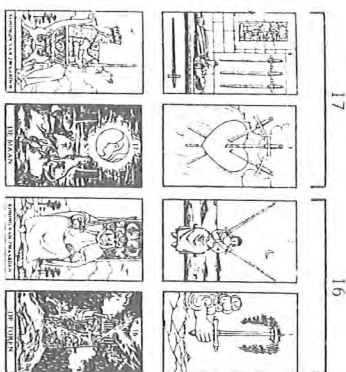
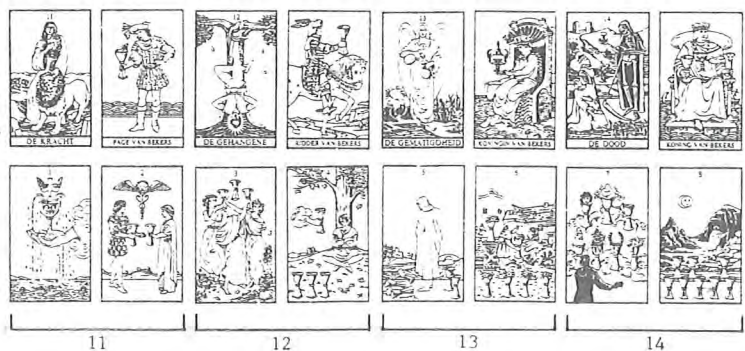
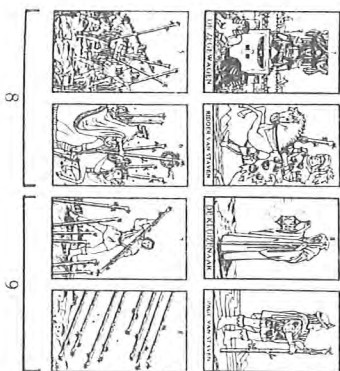
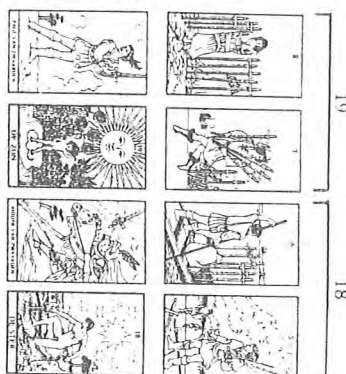
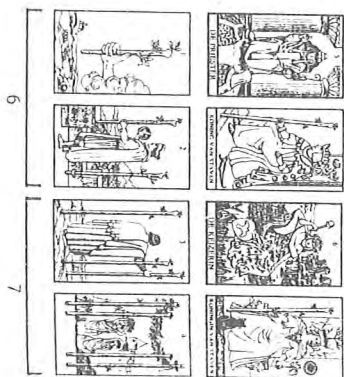
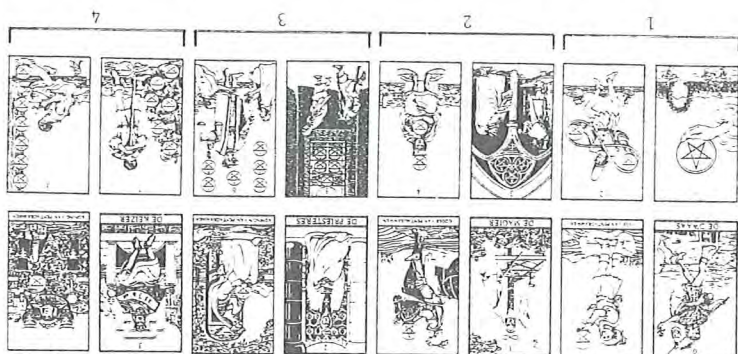
- Anonymus (Grimaud), 1995. *Het Tarot, Waarom?, Hoe en Waar?* France Cartes , Saint-Max (Nederlandse vertaling Uitgeverij S.P.E.).
- Anonymus, 1997. *Kathechismus of Christelijke leer, Ten gebruike van de Nederlands bisdommen voorgeschreven voor het Aartsbisdom Utrecht door Zijne Eminentie Johannes Kardinaal de Jong Aartsbisshop van Utrecht*. Eertse druk, 1948. Wed. J.R. van Rossum, Utrecht.
- Angeles Arrien, 1993. *Licht op de Crowley-Tarot, Praktische toepassingen van oude visuele symbolen*. Oorspronkelijk Engels, 1987. H.J.W. Becht, Haarlem.
- Hajo Banzhaf & Akron, 1993. *Werken met de Crowley Tarot, Handboek bij de tarotkaarten van Aleister Crowley en Lady Frieda Harris*. Oorspronkelijk Duits, 1991. Uitgeverij Schors, Amsterdam.
- Peter Berling, 1995. *De kinderen van de Graal*. Uitgeverij Nas, Tilburg.
- Frits Blok, 1996. *I Ching Orakelkaarten, Ontdek verleden heden en toekomst*. Uitgeverij Schors, Amsterdam.
- Ralph Blum, 1996. *The Book of Runes, A Handbook for the Use of an Ancient Oracle: The Viking Runes*. Eerste druk, 1982. Headline, Londen.
- R. Van den Broek & G. Quispel, 1996. Vierde druk. *Corpus Hermeticum, Ingeleid, vertaald en toegelicht*. In de Pelikaan, Amsterdam.
- Rufus C. Camphausen, 1993. *Tarot en Kabbala, Oude tradities in een nieuw licht gezien ter verkrijging van beter begrip voor onszelf en anderen*. Uitgeverij Schors, Amsterdam.
- Allison Coudert, 1984. *Alchemie, De steen der wijzen*. Uitgeverij Ankh-Hermes, Deventer.
- Aleister Crowley, 1996. *The book of thoth, A short essay on the Tarot of the Egyptians*. Oorspronkelijk gepubliceerd onder de naam 'The Master Therion', 1944. U.S. Games Systems, Stamford.
- Onno en Rob Docters van Leeuwen, 1996. Tweede, herziene druk. *De Tarot in de herstelde orde, Theorie - geschiedenis - praktijk*. Servire Uitgevers, Utrecht.
- Erna Droesbeke, 1985. *Een innerlijke weg tot zelfkennis*. Amber Studio, Antwerpen.
- Noud van den Eerenbeemt, 1992. Zesde druk. *Sleutel tot de Tarot*. Eerste druk 1972. Uitgeverij Parsival, Antwerpen.
- Yvonne G. Jensen, 1991. *Heel de Mens I Hathor Tahroh, Vierentwintig Sleutels van de Tahroh*. Stichting Mithras i.o., Dordrecht.
- Stuart R. Kaplan, 1984. *Cary-Yale Visconti Tarocchi Deck, Instructions*. U.S. Games Systems Inc., Stamford.
- Gareth Knight, 1993. *A Practical guide to qabalistic symbolisme, Volume I: on the spheres of the tree of life, Volume II: on the paths and the tarot*. Eerste druk, 1965. Samuel Weiser, York Beach.
- Prof. Dr. G. Van de Leeuw (redactie), 1956. Twee delen. *De godsdiensten der wereld, Derde, bijgewerkte en vernieuwde druk onder redactie van prof. Dr. C.J. Bleeker*. Eerste druk, 1940. H. Meulenhof, Amsterdam.
- Chris Marshall, 1995. *I Tjing, Het oude Chinese boek over het voorspellen van de toekomst*. Uitgeverij Michon, Helmond.
- Hans Mol, 1997. *Tarot en Kabbalah*. De tarotist 2^e jaargang Nr. 3.

- Monique Möller, 1985. *I Tjing, Het Boek der Onveranderlijke werkelijkheid*. Stichting Akasha, Zeist.
- Eleonore Oldenburger, 1992. *De Tarotsymboliek en de Arthurlegende, een esoterische zoektocht naar de Graal*. Uitgeverij Ankh-Hermes, Deventer.
- Eleonore Oldenburger, 1994, a. *De tarot als sleutel tot inzicht, Deel I: De grote arcana*. Uitgeverij Ankh-Hermes, Deventer.
- Eleonore Oldenburger, 1994, b. *De tarot als sleutel tot inzicht, Deel II: De kleine arcana*. Uitgeverij Ankh-Hermes, Deventer.
- Eleonore Oldenburger, 1995. *De tarot als sleutel tot inzicht, Deel III: De astrologische legmethode*. Uitgeverij Ankh-Hermes, Deventer.
- Emily Peach, 1985. *Tarot Werkboek, Tarotsymbolen begrijpen en praktisch toepassen*. Oorspronkelijk Engels H.J.W. Becht, Haarlem.
- Rachel Pollack, 1986. *De 78 Graden der Wijsheid, Een boek over de Tarot, Deel 1: De Grote Arcana*. Uitgeverij Schors, Amsterdam.
- G. Quispel, 1996. *Asclepius, De volkomen openbaring van Hermes Trismegistus*. In de Pelikaan, Amsterdam.
- Rudolf Ritsema & Stephen Karcher, *I Ching, Het Klassieke Chinese Boek der Veranderingen*. Oorspronkelijk Engels, 1994. Lemniscaat, Rotterdam.
- Jamie Sams & David Carson, 1992. *Medicijnkaarten, Dieren als symbolen van helende kracht*. Oorspronkelijk Engels, 1988. H.J.W. Becht, Haarlem.
- Jacob Slavenburg, 1996, Derde geheel herziene druk. *De geheime woorden, Een ontdekkings-tocht door vijftientig eeuwen gnosis*. Uitgeverij Ankh-Hermes, Deventer.
- Dick Schoof, 1997. Band 1. *Een weg van Thot, Maanboek over de verwerving van Tarot*. Band 2. *Een weg van Thot, Maanboek over de verwerving van Tarot, Nawoord*. Intern verslag SUW Nijmegen.
- Dick Schoof, 1998. *Verslag van de SUW-workshop van Noud van den Eerenbeemt dd 7 november 1997*. De tarotist 3^e jaargang Nr. 1.
- A.E. Thierens, 1987, vijfde druk. *De Tarot in de praktijk*. Uitgeverij Schors, Amsterdam.
- Willem Venerius, 1991. *Lijn in de I Tjing, Omgaan met het klassieke orakelboek*. Uitgeverij Ankh-Hermes, Deventer.
- Richard Wilhelm, 1990, *De kleine I Tjing, Met een handleiding van Alphons van der Burg*. Derde druk, 1990. Oorspronkelijk Duits, 1924. Uitgeverij Ankh-Hermes, Deventer.

未濟 既濟 小過 中孚 節 渙 兌 巽 親 豐 歸妹 漸 艮 震 鼎 革 井 困 升 萃 姤 夬 益 損 解 蹇 睽 家人 明 夷 大壯 晉 遯 恆 咸 離 坎 大過 頤 大畜 无妄 復 剝 賁 噬嗑 觀 臨 豐 乾 坤 屯 蒙 需 訟 師 比 小畜 泰 否 同人 大有 謙 豫 隨

DE BOVENSTE TRIGRAMMEN											
											
1	81	p. 175	34	5	26	9	14	43			
	KRACHT	DOORDRINGEN	STIMULEREND	DIENEN	GROOT VERGAREN	KLEIN VERGAREN	GROOT BEZITTEN	BESLISSEN			
	KRACHT	DOORDRINGEN	STIMULEREND	DIENEN	GROOT VERGAREN	KLEIN VERGAREN	GROOT BEZITTEN	BESLISSEN			
	1	81	34	5	26	9	14	43			
		p. 175	GROOT, p. 380	p. 120	p. 308	p. 157	p. 204	p. 465			
		VELD	VOORZORG	GROEPEREN	ONTWANTELLEN	OBSERVEREN	FLOREREN	VERZAMELEN			
	12	2	16	8	23	20	35	45			
	VELD	VELD	VOORZORG	GROEPEREN	ONTWANTELLEN	OBSERVEREN	FLOREREN	VERZAMELEN			
		p. 186	p. 221	p. 149	p. 282	p. 257	p. 388	p. 484			
		TERUGKEREN	SCHOK	ONTSPRUITEN	DE KAKEN	VERMEERDEREN	KNAGEN EN DOOR-	VOLGEN			
	25	24	51	3	27	42	21	17			
	SCHOK	TERUGKEREN	SCHOK	ONTSPRUITEN	DE KAKEN	VERMEERDEREN	KNAGEN EN DOOR-	VOLGEN			
		p. 290	p. 541	p. 101	p. 316	p. 454	p. 265	p. 231			
		LEGIOENEN	ONTWARREN	RAVIJN	VERHULLING	VERSTROOVEN	NOG NIET OVER-	OPSLUITEN			
	6	7	40	29	4	59	64	47			
	RAVIJN	LEGIOENEN	ONTWARREN	RAVIJN	VERHULLING	VERSTROOVEN	NOG NIET OVER-	OPSLUITEN			
		p. 130	p. 435	p. 334	p. 111	p. 613	p. 587	p. 502			
		TERUGTREKKEN	OVERTREFFEND	MOELIJKHEDEN	GRENS	GELEIDELIJKHEID	VERTOEVEN	VERENIGEN			
	33	15	62	39	52	53	56	31			
	GRENS	TERUGTREKKEN	OVERTREFFEND	MOELIJKHEDEN	GRENS	GELEIDELIJKHEID	VERTOEVEN	VERENIGEN			
		p. 372	KLEIN, p. 638	p. 426	p. 550	p. 558	p. 587	p. 352			
		PAREN	VOLHARDEN	DE WATERPUT	BEDERF	GROND	HET VAT	OVERTREFFEND			
	44	46	32	48	18	57	50	28			
	GROND	KLIJMMEN	VOLHARDEN	DE WATERPUT	BEDERF	GROND	HET VAT	OVERTREFFEND			
		p. 475	OVERVLOED	NU AL OVERSTEEKEN	VERFRAAIEN	WONENDE MENSEN	p. 531	GROOT, p. 325			
		HELDERHEID	OVERVLOED	NU AL OVERSTEEKEN	VERFRAAIEN	WONENDE MENSEN	STRALEN	AFSTROPEN			
	13	36	55	63	22	37	30	49			
	STRALEN	HELDERHEID	OVERVLOED	NU AL OVERSTEEKEN	VERFRAAIEN	WONENDE MENSEN	STRALEN	AFSTROPEN			
		VERBERGEN, p. 397	p. 577	p. 647	p. 273	p. 406	p. 343	p. 521			
		NADEREN	TRANSFORMATIE	ONDERVERDELEN	VERMINDEREN	OVEREENSTEMMING	TEGENSTELLINGEN	OPENHEID			
	10	19	54	60	41	61	38	58			
	OPENHEID	NADEREN	TRANSFORMATIE	ONDERVERDELEN	VERMINDEREN	OVEREENSTEMMING	TEGENSTELLINGEN	OPENHEID			
		p. 166	V.D. MAAGD, p. 568	p. 621	p. 445	CENTRUM, p. 629	p. 415	p. 605			

Deze kaart maakt deel uit van: Rudolf Ritsema & Stephen Karcher, *I Ching – Het Klassieke Chinese Boek der Veranderingen*, Lemniscaat, Rotterdam 1997 – ISBN 90 6637 000 4 – © Lemniscaat b.v. Rotterdam, 1997 – Vormgeving: Gerolf T. Hoof

[illegible]

IO

